

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

*Kniha vznikla za podpory
Dutch Foundation for Literature*

Kadoke chce zazvonit, ale kvůli trávě zaváhá. Uchopí hadici a začne zalévat předzahrádku, stromy, rostliny, trávnik. Syn, jenž se stal psychiatrem, jak se od něj očekávalo, pečuje o zahradu. Dříve občas na předzahrádce hrával s otcem badminton. Ty časy jsou pryč, nyní se na trávu hledí jako na důvěrně známý, a přesto stále krásný obraz. Zahrada byla po léta dobře udržovaná, pracovalo se na ní s láskou, každopádně s vytrvalostí a pocitem odpovědnosti, které se rovnají lásce. Houževnatost je taky láska – odmítnutí vzdát se, odpor k prohře, k umírání, to všechno jsou formy lásky. Je tragické, že krátké období sucha napáchá takovou spoušť.

Je brzy ráno, ale už teď je horko. Sousedka na něj upřeně hledí, Kadoke však dělá, že ji nevidí. Na tomhle výjevu není nic pozoruhodného: syn zavlažuje vyprahlou zahradu, vzorný syn, o vše pečující syn, syn, jenž žije, aby jiní nemuseli zemřít.

Jenže právě proto se nemůže starat o všechno, či lépe řečeno: jeho péče nevede vždy ke kýženému výsledku. To je ten problém. Dívkám dal pokyny, některé napsal anglicky a pověsil je v kuchyni na skříňku, a zatímco zalévá trávu, říká si, proč se jeho jednoduchými pokyny neřídily.

„Když je trávnik suchý, zalijte laskavě trávu,“ napsal. Copak je to tak těžké pochopit? Děvčata, jež pečují o jeho matku, klidně mohou sem tam pokropit zahradu. Na matku se nemusí dohlížet zas až tak intenzivně, aby nezbyval čas na trávu.

Copyright © 2016 Arnon Grunberg
Published by agreement with Overamstel Uitgeverij, Amsterdam, the Netherlands
Translation © Veronika ter Harmsel Havlíková
Czech edition © dybbuk, 2017
ISBN 978-80-7438-174-4

Kadoke ví, kdo je: Otto Kadoke, klidný, oddaný, ale ne příliš empatický, to klidu neprospívá, lékař se nesmí přiblížit moc blízko. Přízvuk je na třetí slabice, vyslovuje se „Kadoké“, ale neopravuje lidi, když jeho jméno vysloví chybně. Co je po jmeně? Je to nanejvýš historie, k níž se člověk musí vztáhnout. Mohou mu říkat také „pane doktore“. Oficiální dokumenty podepisuje jako O. Kadoke.

Je pojmenován po Otto Frankovi, rodinném příteli, ač se zdá, že jeho matka slavného otce Anne Frankové moc ráda neměla.

To křestní jméno se mu přičilo už jako dítěti, jako by mu ho rodiče dali naschvál. Téměř každý se se svým jménem smíří, on ne, a někdy na základní škole si začal říkat Oscar. Pro kamarády je Oscar, pro pacienty doktor Kadoke. Je mužem bez křestního jména. Jeho žena mu říká Otto, jen když se hádali. Posledního půldruhého roku manželství ho oslovovala takřka výhradně Otto. Jednou, když byli s přáteli, kožním lékařem a jeho ženou, na večeri, se ho otázala: „Troufneš si vůbec ještě říct, že mě miluješ? Dokážeš to vůbec dostat přes pysky?“ Mlčel, bolestně si vědom svého mlčení, ale také neschopný je prolomit. S koncem manželství se mu do života navrátil klid a melancholie – melancholie pro něj znamená klid. Nic mu není důvěrnější, málo je mu dražší. Rozvod proběhl bezbolestně, zůstal bezdětný, jeho bývalá mezitím otěhotněla s jeho následovníkem, kolegové ho mají rádi, a on se domnívá, že ví, čím to je: vykonává svou práci, aniž by za to očekával větší odměnu než svůj plat. Nepotřebuje slyšet, jak je dobrý, jak je důležitý, ví, že to, co dělá, je fakticky beznadějně – beznadějně případy, na něž namnoze naráží, s sebou nesou beznadějnou práci –, ale s tím se smíří. Lidská důstojnost se skrývá ve vytrvalosti, s níž se provádí beznadějná práce.

Deset- až patnáctkrát za den si dopřává pozitivku cigarety, někdy častěji. Kouří tak, jako se snaží pomáhat svým pacientům, s plnou vervou. Nekouří proto, že ho opustila víra v uzdravení, to by bylo příliš krásné. Začal kouřit, pokračoval v tom a nedokázal přestat, a cestou, řekněme, zatímco kouřil, jej opustila

naděje na uzdravení. Samotné uzdravení mu vyklouzlo z rukou jako milénka, ale kouření nemělo s touto ztrátou nic společného. Nekouří proto, že něco ztratil. Kadoke neztratil víc než jiní. Ztráta se nemá kultivovat.

Zlomeninu lze vyléčit, leukémii v některých případech také, ale ten, kdo dělá to, co Kadoke, ví, co lze očekávat: stabilizaci. Víc než to se často dělat nedá. A dokonce ani stabilizovat se vždycky nepodaří.

Zavře kohoutek, ale hadici drží dál, a zazvoní. Klíče nemá, ty jsou u sousedky. Nechce mít klíče, chce zvonit, nechce si přisvojit žádné pevné místo v domě, který s obtížemi opustil.

Otevře Rose v kraťasech a tričku. Na nohou má žluté žabky. Je to jedna ze dvou dívek, které pečují o jeho matku, a dělá to s oddaností a láskou. Pochází z Nepálu, do Nizozemska přijela jako au pair a už se nikdy nevrátila. V Nepálu neměla budoucnost. Kdo ji tam má? U matky a Kadokeho našla práci a přístřeší. Už nebyla aupairkou, našla se v práci pečovatelky, ač mezi oběma povoláními samozřejmě existuje podobnost. V Nepálu začala studovat na zdravotní sestru, ale Západ volal. Nebo možná jinak – chudoba volala: „Běž pryč!“

Sem tam se vyskytne nedorozumění, nevyhnutelné kulturní rozdíly, malé, ale ne dost malé na to, aby se jim přestalo říkat rozdíly. A s Kadokeho matkou není právě lehké pořízení – ozývá se v ní podezíravost, zmocňuje se jí závist. Kadoke považuje Rose za anděla v lidské podobě.

„Hi,“ pozdraví anglicky. „Matka je stále nahoře. To je horko, že jo? Já mám horko ráda. Připomíná mi domov.“

Odloží hadici a vstoupí do domu. Rose jde před ním do kuchyně. „Čaj?“ ptá se.

„Děkuji, jen vodu. Jak to jde? Jak se daří matce?“

Nalije mu sklenici vody. „Okay,“ informuje ho. „S jídlem je to stále těžké. Jeden den je to lepší, druhý zase horší.“

Pije vodu a přikyvuje. Kadoke chce Rose povzbudit, aby mluvila dál, ale chce jí dát také najevo, že ji podporuje v jejím úsilí, aby matka lépe jedla.

„Někdy si dělám opravdu starosti,“ svěruje se Rose opřená o kuchyňskou linku.

„Já vím. Ale vždycky mi můžeš zavolat. Když se něco děje, zavolej mi. Rose, ty jsi taková vzorná pečovatelka. Jsme moc šťastní, že tě máme.“

A ona odvěti: „Vý jste takový vzorný syn.“

Psychiatri a pečovatelka o seniory si rádi vyměňují komplimenty. Kadoke tak činí z upřímné náklonnosti k Rose, a také proto, že se domnívá, že je rozumné nedávat někomu, kdo se mu dnem i nocí stará o matku, pouze peníze. Rose tu a tam potřebuje také trochu citové pozornosti.

Jsou chvíle, kdy ho přepadá myšlenka, že Rose miluje. Je prvním, kdo přiznává, že neví jistě, zda ji miluje doopravdy, takovou, jaká je, Rose samotnou, nebo pro to, co představuje: dívku, jež se stará o jeho matku, dívku, která drží jeho matku při životě.

„Jdu za matkou do pokoje,“ oznámí.

Vystoupá po schodech, projde kolem pokoje, jenž býval a zůstal jeho dětským pokojíčkem. Rodiče nechali vše, jak bylo, jako by si mysleli, že je možné cestovat časem a že se před nimi dospělý Kadoke najednou objeví jako jedenáctiletý chlapec a bude mít potřebu opět si hrát s legem. Nebo byl pokoj připravený pro vnouče, které neměli? Ted' tam spí dívky.

Syn zaklepe na dveře matčiny ložnice.

„Ano.“ Je to slabé ano, naříkavé ano.

Matka ještě leží v posteli. Podívá se na něj a usměje se, reflexivně, jako se miminko rozesměje, když vidí svou maminku. Neuvědomělým smíchem.

Přistoupí k posteli, pohladí ji opatrně po hlavě, nejprve po levé tváři, pak po čele.

„Jak ses vyspala?“

„Jde to. A ty?“

„Dobře. Nevadí ti to horko?“

„Horko mi nikdy nevadí. Horko zbožňuju, nesnáším zimu. Ale ty vypadáš nějak přepadle. Uprostřed léta vypadáš přepadle.“

Matka zase ožívá. Dokud si může dělat starosti o syna, žije. Psychiatri ji vezme za ruku. „Rose je trochu nervózní. Kvůli jídlu. Říká, že hrozně málo jíš. Nejíš, jak bys měla. Je znepokojená.“

„Nejsem žádná husa na výkrm. Ať se znepokojuje sama sebou.“

„Samozřejmě že nejsi žádná husa, ale nesmíš spadnout pod určitou váhu. Existuje kritická hranice, a na tu se nesmíme dostat.“

„To říká kdo?“

„Doktor to říká.“

„Ty jsi přece můj doktor?!“

„Já to říkám také.“

Pohlédne na něj se zoufalstvím v očích. „Já se snažím, co to jde, ale nejsem husa, hochu, co se musí vykrmit na Vánoce.“

V ložnici je horko. Nechápe, jak může matka v těchhle teplotách ležet pod prachovou peřinou, ale z dřívějšíka si pamatuje, že od konce září do poloviny května chodívala spát s ohřívací láhví. Kde byla ohřívací láhev, tam byla i matka.

Potí se, cítí, jak se mu kapky z podpaží vsakují do košile.

„Za chvíli už musím do práce,“ říká Kadoke.

„Měl by sis dopřát víc klidu, chlapče.“

„Já si dopřávám klid.“

Třikrát matku políbí, vlastně už chce jít, ale ještě chvíli ji drží za ruku. Loučení vždycky protahuje jako zařikávání, protože nikdy neví, jak na tom bude, až ji zase uvidí.

Na chodbě si svlékne sako a košili. Je v podpaží úplně propocené. To nejde, takhle nemůže přijít pacientům na oči, takhle zpocený, možná i páchnoucí. Musí si převléknout košili. Má tu ještě nějaké z dřívějšíka. Kadoke si uvědomí, že košile jsou v jeho dětském pokoji, a tam teď nesmí, tam spí děvčata. Rose přes týden, June o víkendu. Bylo by neslušné jen tak vejít dovnitř, svédčilo by to o nedostatečném respektování jejich soukromí. Nejdřív se zeptá, pak vejde. V tomto pořadí.

Několik vteřin váhá, ale rozhodne se, že dospělý muž může v domě své matky klidně chodit do půl těla odhalený,

i v přítomnosti pečovatelky o seniory. Sejde dolů. Rose v kuchyni připravuje matce snídani.

„Rose, nevíš náhodou, jestli mám v pokoji ještě nějaké oblečení? Můžu se tam jít podívat?“

„Of course, je to váš pokoj. Je to váš dům. Můžete si jít, kam chcete.“

Zavrtí hlavou. „Ne, Rose, je to matčin dům. Je to tvůj dům. Já jsem tu jen na návštěvě.“

Vidí pohnutí v jejím pohledu. Znají se už tak dlouho a mají spolu matku. Mezi Kadokem a Rose vznikla zvláštní intimita, melancholická směs nerozpakování se a rozpaků, napětí a péče, peněz a vděčnosti, pomalu klíčící lásky a stejně pomalu přicházející smrti.

Otočí se, vyjde z kuchyně, ale Rose se zeptá: „Co je to? Tam na zádech?“

Zarazí se, snaží se pohlédnout si přes rameno na záda.

„Tady,“ řekne. Přistoupí blíž, ukazovákem se opatrně dotkne jeho zad kousek nad hýžděmi.

„Roste to,“ prohlásí. „Viděla jsem je dřív, ale vyrostly. Měl byste jít k doktorovi. Znáám někoho, kdo na to umřel. Musíte být opatrný.“

Sáhne si na záda. Vždycky tam ta znaménka měl, ale zdá se, že trochu vyrostla. Psychiatr jde k zrcadlu v předsíni a podívá se do něj. Ano, skutečně povyrostla.

„Měl byste s tím něco dělat. Nechci, abyste umřel,“ zvolá dívka.

Rozesměje ho to. Rose je dobrá pečovatelka, ale někdy příliš ustrašená, příliš ustaraná. Vidí smrt na místech, kde o ní nemůže být ani řeč. Je možné, že to patří k její kultuře, namlouvat si, že postřehla smrt na místě, kde si Západoevropan nic vidět nepřeje a kde taky doopravdy není nic k vidění.

„Nechystám se umřít, Rose, ale zavolám na kožní, když na tom trváš. Víš, že ti nedokážu nic odmítnout.“ Dotkne se jejího levého ramene, reflexivně, aby jí dal najevo, že si jejíich starostí váží.

Kadoke jde nahoru, poprvé po letech vstoupí do svého dětského pokoje. Snaží se nedívat na Rosiiny věci. Jelikož tu od čtvrtka do neděle nebydlí, není pokoj opravdu její, je to tak nanejvýš hotelový pokoj, dočasné místo pobytu. Věci má v tašce, pár kusů oblečení leží na skládací židli, kterou matka kdysi našla u popelnic.

Otevře skříň. Je v ní uloženy porcelánový servis. Co tam dělá, je mu záhadou. Ve druhé skříni najde ještě nějaké staré oblečení a skutečně několik, nepochybně od maminky hezky vyzehlelých a složených košil. Tři vyndá. První dvě jsou zjevně vyšívované. Třetí, bílá, ještě ujde. Podrží si košili před sebou. Kadoke na své kondici nepracuje, ale nepřibírá. Kouřením hubne. Matka hubne nejudením. Jenže on si to může dovolit, ona ne.

Zatímco schází ze schodů se sakem přes ruku, zapíná si ještě košili.

„Coffee?“ nabízí Rose. „Dáte si kávu? Nebo ještě vodu?“

„Ne, děkuju. Musím jít.“

Podívá se na ovoce, které matce připravila. Rozkrájené jablko, pomeranč.

„Zavoláte doktorovi?“ ptá se Rose.

„Kvůli matce?“

„Kvůli sobě! Kvůli vašim zádům.“

„Zavolám na kožní, ale není to nic vážného. Piha, pár pih. Mateřská znaménka. Neznepokojuj se, Rose. Já žádnou péči nepotřebuju. *I'm fine, I'm okay*. To matka potřebuje tvou péči.“

„Rostou. Nejsm slepá.“ Dívá se velmi vážně.

Zaváhá, pak udělá krok jejím směrem a obejmě ji, aby zdůraznil, že si nemusí dělat starosti. Že ji chápe, její nejistotu, paniku, její existenciální strach, že on tu nebude a ona tu zůstane sama s matkou. Proto ji vezme do náručí, přitiskne ji k sobě. „Dávej na sebe pozor,“ řekne. „Zkusím přijít večer, po práci.“

Neobejdou se jeden bez druhého, kvůli matce. Vypadají nerozlučně, byť jen proto, že Kadoke si nedokáže představit, že se Rose jednoho dne o matku už nebude starat. Bez Rose a June

nemá podle něj matka šanci na přežití. Kadoke se podívá na telefon, vlastně už musí jít, ale ještě v rychlosti vyběhne nahoru. Matka leží v posteli, oči zavřené.

„Tak já jdu,“ řekne tiše a levou rukou podloží matce hlavu. „Sněž ovoce, které ti Rose přinese, sněž ho všechno, je to důležité. Udělej to kvůli mně.“

Rozzlobené na něj pohlédne. „Kvůli komu jinému bych to asi dělala?“

Ještě ji čtyřikrát políbí, pak seběhne dolů. „Bye, Rose,“ zavolá. „See you tonight.“

V autě si rychle zapálí a pak si pravačkou přejede přes bedra. Ano, rostou. Bude se řídit Rosiinou radou.

Kadoke už léta pracuje v krizovém centru. Rodiče vlastně doufali, že se stane dětským psychiatrem, ale on se vydal jinudy. Už si není jist, zda to bylo rozhodnutí či osud, patrně kombinace obojího. Jeho specializací se stala prevence sebevražd. Publikoval o ní pár vědeckých článků, z nichž se ještě občas cituje. Kolegové o jeho článcích říkali, že nejsou špatné. Akademické ambice již nemá. Stačí mu pacienti, a má-li být upřímný, někdy jich má ažaž. To je pravděpodobně nevyhnutelné, když člověk pracuje ve zdravotnictví.

V krizovém centru má vždy spolu s kolegy pacienti vyhodnocovat. Zjišťuje, zda jsou nebezpeční sami sobě nebo společně, případně sami sobě i společnosti, i když by se samozřejmě dalo říct, že ten, kdo je nebezpečný společností, je již z definice nebezpečný i sám sobě a naopak. Kadoke zjišťuje, zda má být pacient proti své vůli hospitalizován. Enháčko, nedobrovolná hospitalizace. Má rád žargon, protože zní jako zaříkadlo, a tedy uklidňuje. Je tak příjemně neosobní.

Zaparkuje, ještě v rychlosti vykouří druhou cigaretu a vejde do kanceláře krizového centra, kde si okamžitě z automatu vezme dvojité espresso.

Po reorganizaci už nemají žádné vlastní místnosti. Poskytovatel péče si najde volný stůl. Někdo tomu říká pokrok.

Tenhle týden slouží s Edem, milým, ale trochu zakříknutým psychosociálním pracovníkem s plnovousem. Ed s velkou chutí kouří, to vytváří pouto.

Kadoke si nehledá jen volný stůl, ale i volnou místnost. Nejraději má místnost sám pro sebe. Tahle jeho potřeba odloučení je nepochybně staromódní.

Sedí za stolem a čeká na naléhavý případ. Většinou to netrvá dlouho. Při čekání vypracovává služební zprávy a pročítá hodnocení absolventa, jenž skončil po týdnu noční doma se syndromem vyhoření. Zdaleka ne každý se hodí na prevenci sebevražd. Absolventi se na tuhle součást psychiatrie musí pozvolna připravovat.

Rose mu appne: „Matka snědla všechno ovoce. *I'm so happy.*“ Připojí za to tři smajlíky.

Kadoke odepíše: „To je fantastické. *Thank you*, Rose, děkuju za všechno.“ Chvilí váhá, zda má zprávu také zakončit smajlíkem. Normálně to nedělá, není žádný teenager, ale možná to Rose ocení. Možná ho to k ní přiblíží. Tak jednoho, no, to není ničemu na škodu. Stejně jako není na škodu, když vezme Rose čas od času do náruči a přitiskne tohoto anděla v lidské podobě k sobě.

Zastaví se u něj Ed na kus řeči. Jelikož si nemají co říct, vyústí ten kus řeči v mlčenlivé kouření na parkovišti krizového centra.

Před polednem se naskytne první naléhavý případ. Muž středního věku, jenž žil léta v Jižní Americe, ale několik týdnů je zpátky v Nizozemsku. Kamarádům prý řekl o svém dopise na rozloučenou. Kamarádi dopis přečetli a zavolali jeho praktického lékaře. Praktik nechtěl nic riskovat a kontaktoval krizové centrum.

Naléhavý případ bydlí poblíž nádraží Muiderpoortstation. Pokud se naléhavý případ nenachází na ulici či v nemocnici, jede se za ním domů.

Po cestě se Kadoke Eda ptá: „Jak dlouho se vlastně známe?“ Ed přemítá, hledí si plnovous. „Víc jak deset let?“

Kadoke se odmlčí a pak dodá: „To je doba.“

Není třeba ztráčet více slov.

Zaparkují a jdou k naléhavému případu domů. K panu Gerstenfeldovi. Bydlí v prvním patře.

Kadokeho s Edem pustí dovnitř muž v džínách a tmavomodré košili. Je jen v ponožkách. Vypadá udržovaně, stejně jako byt. Gerstenfeld má na svůj věk bujnou kštici. Nabídne jim, ať si sednou k jídelnímu stolu, na němž je kytička růží v poněkud velké váze. Trochu povadlá.

Na druhé straně pokoje stojí na židli větrák, který se pomalu otáčí sem a tam. Místností povívá lehký vánek.

„Dáte si něco k pití?“ ptá se Gerstenfeld.

„Ne, děkuji,“ odvětí Kadoke. „Víte, že jsme z krizového centra, že? Já jsem psychiatri Kadoke a tohle je psychosociální pracovník Ed.“

Chvilí čeká, zda se dostaví nějaká reakce. Jelikož nepřichází, Kadoke pokračuje: „Předpokládám, že chápete, proč tu jsme. Informoval vás praktický lékař?“

„Můj doktor trochu zpanikařil.“ Gerstenfeld se směje, ne trpce, spíš přátelsky. Naprosto chápe, že doktor zpanikařil, ale ví také, že to nebylo třeba. Směje se, aby všechny uklidnil.

Má plné, suché rty. Jsou trošku okoralé, což jeho upravený vzhled nijak nenarušuje.

Kadoke položí ruce na stůl, vedle notýsku.

„Ale napsal jste dopis, v němž jste uvedl, že nechcete dít, a o tom dopise jste mluvil s kamarády, je to tak? Nemíto starosti?“

Gerstenfeld pomalu přikyvuje, pohroužen v myšlenkách. „Určitě, udělal jsem to, napsal jsem dopis na rozloučenou a dal ho přečíst svým kamarádům. Můžu vám ho ukázat. Myslím, že něco takového občas napíše každý. Jednou za život. Možná častěji.“

Gerstenfeld se usměje, vstane, jde k psacímu stolu, vezme dva listy papíru a podá je Kadokemu.

Kadoke prolétné dopis na rozloučenou. Rukopis je stejný jako Gerstenfeld: upravený. Pisatel v něm nejprve vypočítává několik důvodů, proč život obecně nestojí za to, lidé jsou dvounozí vlci, a pak se věnuje vlastní situaci, která není nijak

dramatická, již ale zjevně považuje za bezvýhodnou: k tomu se přidává nechutenství a odpor.

Kadoke podá dopis Edovi.

„Neměl jsem ho dávat čist kamarádům,“ prohlásí Gerstenfeld. „Mrzí mě to. Jednou večer jsem měl melancholickou náladu a nechal jsem se strhnout, a až to zní divně a ješitně, byl jsem na ten dopis pyšný.“

Gerstenfeld vyjme z krabičky párátko a strčí si ho do úst.

„Ale tohle všechno jsem způsobit nechtěl. To nebyl můj zá-
měr.“

Ed posune po stole dopis ke Gerstenfeldovi, jenž na něj pohlédne, ale nechá ho tam ležet.

„Míváte takové nálady častěji?“ zajímá se Kadoke. „Melancholické nálady? V dopise píšete o nechutenství. Trpíte jím již delší dobu?“

Gerstenfeld se rozhlédne po pokojí, jako by se tam ty jeho melancholické nálady ještě povalovaly. „No, co vám mám povídat. Jednou jsi dole, jednou nahoře, že jo? Ten večer jsem byl docela dost dole. Byl jsem tu sám, vypil jsem láhev vína.“

Gerstenfeld jemně kouše do párátko. „Ale jak říkám, mrzí mě to. Teď je mi jasné, že dopis na rozloučenou se bere vážně. Neměl jsem to dělat. Neměl jsem ho dávat čist kamarádům.“

Dívá se chápavě, jako by byl sám zdravotníkem a měl vyzarovat klid.

„Vy jste žil delší dobu v zahraničí?“ zajímá se Kadoke.

„Přes patnáct let. V Kolumbii. Vývoz ovoce. Moje žena tam ještě pořád je. Je to krásná země. Měli jsme se tam dobře.“

„A proč jste se vrátil?“

Gerstenfeld přejeđe rukou po stole, jako by z něj chtěl smést prach.

„Přišel jsem o práci. A udělal se mi zánět v noze a neustupoval. Z finančního hlediska si nemusím dělat starosti, mohl bych přestat pracovat. Ale vrátil jsem se do Nizozemska, abych se poohlédl, jestli tu nemůžu něco rozjet. A abych udělal něco s tou nohou, protože se to neleplelo.“

Na stěně visí plakát z nějaké dávno skončené výstavy ve Stedelijk Museum. Plakát, který se ke Gerstenfeldovi nějak nehodí. Kadoke si říká, zda si ten byt pronajal zařízený, nebo zda se dočasně nastěhoval k nějakému svému kamarádovi.

„Vaše žena je ještě v Kolumbii?“

„Ano, učí angličtinu. Vyučování pokračuje dál. Všichni se chtějí učit anglicky. Má hodné práce.“

„Jaké je vaše manželství?“

Gerstenfeld se zasměje. Má příjemný smích, zdá se, že je zvyklý ostatní uklidňovat. Na Kadokeho působí jako společen-
sky zdatný. „No, jaké je asi manželství po téměř třiceti letech? Dobré, ne? Jinak bychom to spolu tak dlouho nevydrželi.“

Jeho odpověď je spíš otázkou než skutečnou odpovědí. Gerstenfeld si vydá párátko z úst a položí je na stůl.

„Máte tu ještě nějaké příbuzné?“

„Rodiče zemřeli. Bratrá mám v Austrálii. Moc se nestýkáme, což je vzhledem k té vzdálenosti taky logické.“

„Stýkáte se pravidelně se svými přáteli?“

„Jo, pokud neumřeli.“ Gerstenfeld se usměje a strčí si párátko zpátky do pusy.

„Ztratil jste hodně kamarádů?“

„Jednoho, před víc než patnácti lety. Ne každý chápe můj humor.“

„Užíváte drogy?“

„Ne, ale proč mi kladete takovéhle otázky? Říkal jsem vám přece, že jsem to neměl dělat. Kdo není sem tam melancholický? Neměl jsem ten dopis psát, víc k tomu nemám co říct.“

„To je protokol,“ vysvětluje Ed. „Chceme si být jisti, že přijíme správné rozhodnutí, že jsme nic neopomněli.“

Deset let. Tvoří silný tým. Někdy Kadoke ví, co Ed řekne, ještě dřív, než stačí otevřít pusou.

„Alkohol?“

„Vino, když se hodí k jídlu. Whisky s kamarády. Celý život jsem tvrdě makal, to nejde s alkoholem moc dohromady.“

„Léčil jste se někdy u psychiatra nebo psychologa?“

„Ne. Nikdy jsem to nepotřeboval. Člověk tam přece nechodí jen tak.“

Gerstenfeld se zasměje, jako by řekl nějaký vtíp, a Kadoke obezřetně přikyvuje.

„Měl jste někdy dřív myšlenky na sebevraždu?“

Gerstenfeld je chvíli zticha. „Vlastně ne, tehdy večer to bylo poprvé. Uprímně řečeno mě to překvapilo. Přišlo to znenadání, ty myšlenky.“

„Vrátily se vám ještě někdy potom?“

„Druhý den ráno byly pryč.“ Hbitě pohybuje párátkem mezi předními zuby sem a tam.

„Chápete, že si vaši kamarádi dělali takové starosti, že konatovali vašeho praktického lékaře?“

Muž pokrčí rameny. Nastane ticho. „Samozřejmě by to do mě neřekli. Ale byl bych radši, kdyby nikam nevolali, nebylo to potřeba. Já jsem většinou veselá kopa.“

„Užíváte nějaké léky?“

„Sem tam proti bolesti, kvůli té noze.“

„Jak spíte?“

„Dobře.“ Gerstenfeld si vytáhne párátko opět z úst a prohlíží si ho. „Vždycky jsem dobře spal. Nikdy jsem dlouho nevyspával, to ani nešlo kvůli práci. Ale spím normálně. Můžu spát kdekoliv, postel k tomu nepotřebuju. Usnu i v křesle nebo na zemi.“

„Máte děti?“

„Ne.“

„A víte jistě, že se vám myšlenky na sebevraždu, které jste měl při psaní tohoto dopisu, nikdy nevrátily?“

„Ano, tím jsem si jist, jinak bych tu taky neseděl. Takhle v pohodě. Když se to vezme kolem a kolem, jsem veselý člověk.“

„Nemáte pocit, že je v sobě přece jen latentně nosíte dál? Že ve vás dřívou, aby mohly zase udeřít? Kdy přesně jste napsal ten dopis?“

Laskavý, chápatý muž zkoumá párátko, jako by v něm byla odpověď na tuto otázku.

„Tak před týdnem, před dvěma. A ne, v hlavě žádná nekalá úmysly nenosím. Nechápu, co mě to tenkrát večer popadlo. Neměl jsem se nechat strhnout, neměl jsem kamarády zavlékat do svých nečekaných chmur. To si nezaslouží. Jak jsem říkal, nejsem žádný neruda. Život mám rád. Co taky jiného by měl člověk mít rád?“

Gerstenfeld se podívá na Kadokeho. Jako by čekal na psychiatričův souhlas: nic jiného než život sám nemůže mít člověk rád.

„Kdyby vás ty myšlenky přeci jen znovu přepadly, myslíte si, že byste vyhledal pomoc?“

„Samozřejmě. Když potřebuju pomoc, vyhledám ji. To jsem udělal se svou nohou a udělám to i s jinými neduhy.“

„Potřebujete teď nějakou pomoc?“

Muž se dívá pobaveně. „Potřebuju vyléčit nohu, jinak nic. Jsem celkem šťastný. Dá-li se spokojenosti říkat štěstí. Jde to?“

Kadoke se rozhlédne dokola: „Tohle je váš byt?“

„Airbnb. Nevěděl jsem přesně, jak dlouho v Nizozemsku zůstanu. Ale dosud jsem si mohl pobyt vždycky prodloužit. No, vždyť jim za to taky dobře platím. Hotel by mě pomalu vyšel nastejno.“

Opět nastane chvíle ticha. Pak se Kadoke zeptá: „Ede, máš ještě něco?“

Ed zvedne pohled od svých poznámek. „Ano, vaše noha. Lepší se to?“

„Pomalu se to zlepšuje, ale nemůžou přijít na to, čím to je. Příští týden musím na další vyšetření do nemocnice.“

„Trápí vás to hodně?“ zajímá se Ed.

Gerstenfeld pokrčí rameny. „Občas se mi špatně chodí. Záleží, jak moc to bolí. Při silných bolestech si беру prášky.“

„Jste v kontaktu se svou ženou?“

„Denně si appujeme. Každý druhý, třetí den si voláme.“

„A vycházíte spolu dobře?“

Gerstenfeld si strčí párátko opět do úst. „Moc dobře.“

„Hodlá za vámi žena přijet do Nizozemska?“

„Já myslím, že se spíš zase vrátím do Kolumbie, až na tom budu líp s nohou. Tam mám přeci jen lepší vyhlídky na budoucnost než tady.“

„Dobrá,“ přikývne Ed. Zase si udělá poznámku.

„Pokud vám to nebude vadit, stáhneme se do ústraní na poradu,“ řekne Kadoke. „Za pět minut jsme zpátky. Zazvoníme na vás. Jen abyste věděli, že to jsme my.“

„Já můžu taky odejít, půjdu si stoupnout na balkon. Můžete klidně zůstat tady u stolu, jestli si chcete v klidu promluvit.“

„To ne, poradíme se na ulici,“ odvěti Kadoke. „Zůstaňte tady.“
Opustí pokoj. Pod věšákem na chodbě stojí velké modré hoblíny a ještě další dámské boty, patrně majetek původní obyvatelky.

Psychiatri a psychosociální pracovník sejdou ze schodů. Těch deset let uteklo jako voda, byť si Kadoke Eda ještě matně pamatuje bez vousů. Venku je dusno.

Na rohu ulice si Kadoke svlékne sako. „Já myslím, že to na nedobrovolnou hospitalizaci není,“ prohlásí. „Ten chlap působí koherentně a stabilně. Uvádí, že v případě potřeby vyhledá pomoc. Říká, že teď pomoc nepotřebuje, myšlenky na sebevraždu ho už netrápí. Nevím, proč bychom ho měli proti jeho vůli nechat hospitalizovat.“

Ed se podívá do svých poznámek. „Souhlas,“ pronese po krátké odmlce. „Myslím, že ten dopis byl úlet. Jak sám říká, asi v tom svou roli sehrálo víno. Tohle není žádná enháčko. Evidentně.“

Jdou zpátky, zazvoní a Gerstenfeld je vpustí dovnitř.

„Probrali jsme spolu informace, které jste nám dal,“ začne Kadoke u stolu. Sedli si přesně tak, jak seděli předtím, jako by vůbec neodesli. „Myslíme si, že není důvod k hospitalizaci. Uvedl jste, že vás myšlenky na sebevraždu už netrápí, uvedl jste, že vyhledáte pomoc, kdyby se případně zase objevily. Souhlasí to?“

„Souhlasí,“ potvrdí Gerstenfeld, který si na stole před sebou složil z párátěk čtvereček. „Když budu potřebovat pomoc, vyhledám ji.“

„O tomhle pohovoru budeme informovat vašeho praktického lékaře a já se budu spoléhat na to, že ho kontaktujete, když nastane nějaká krizová situace, tedy když vás zase začnou trápit myšlenky na sebevraždu. Víte, že máme také krizové centrum, na které se můžete obrátit čtyřicetdvacet hodin denně?“

Gerstenfeld přikývne. „Ano, vím, můj doktor mi o něm řekl, než jste přišli.“

„Mám vám napsat číslo na krizové centrum?“

„Už ho mám. Všechna čísla, co potřebuju, mám. Děkuju.“
Vstanou a podají muži ruku. „Ať se vám ta noha uzdraví,“ popřeje mu Kadoke.

Ulice je opuštěná. U stromu stojí tříkolkka, ale po dítěti, které k ní patří, ani vidu ani slechu.

„Je vedro,“ konstatuje Ed po cestě k autu. „Strašný vedro.“

„V téhle zemi netrvají vedra nikdy dlouho,“ odvěti Kadoke. V autě Ed poznamená: „Bylo to tam cítit saponátem. Takový ten pronikavý pach saponátu.“

„Já nic necítím. Kousal do párátka, ale kousání do párátka může být taky příjemné. Dobře se vyjadřoval.“

„Ten dopis taky nebyl špatně napsaný,“ řekne Ed a otevře okénko.

„Uřčitě,“ souhlasí Kadoke. „Nebyl vůbec špatný.“

Psychiatri přečetli již příliš mnoho dopisů na rozloučenou. Jeho heslem je, čím méně dopisů na rozloučenou, tím lépe.

Pak v telefonu vidí, že mu volali z krizového centra.

„Podle mě můžeme rovnou vyrazit k dalšímu naléhavému případu. Dneska bude perný den,“ prohlásí Kadoke.

Ed si hladí vous. „Za to může to počasí. Lidem z toho vedra přeskakuje.“

Je večer a stále ještě dusno. Na teploměru pověšeném u dveří matčina domu Kadoke vídí, že je 28 stupňů. Ve stínu. Touží po západu slunce.

Kadoke jel po službě za matkou, jak slíbil. Čekal, že bude se dítě venku, užívat si zahrádky, ale zjevně bylo moc horko i na ni.

Sako nechal na zadním sedadle auta, nechápe, proč si ho ráno vůbec bral.

Po Gerstenfeldovi jeli Kadoke s Edem ještě ke třem naléhavým případům, mezi nimiž byl i jeden adolescent. Náročný případ. Ed měl pravdu: z toho horka jsou lidé úplně bez sebe.

Tráva vypadá beznadějně. Kadoke si zapálí. Nechápe, proč má tráva umřít. Takle nesmyslná smrt se mu nelíbí. Právě večer, když slunce už tolik nepálí, by se to tu mělo pokropit. Klidně by to mohla udělat Rose.

Matka sedí uvnitř, dívá se na televizi, nevidí ji, ale slyší známý hlas *Dr. Phila*. Teď by měla Rose kropit zahradu. Když matka sedí u *Dr. Phila*, tak Rose nepotřebuje. Dřív dělala na zahradě všechno sama, na zahradníky si nepotrpěla, ale teď už na to nemá sílu. Boj se zahradníky vzdala.

Kadoke se navzdory svým zásadám začíná rozčilovat. Je typ člověka, jenž prochází životem efektivně, pln pochopení pro lidské slabosti, má v sobě klid, jaký má lékař vyzařovat. Jen si představte doktora, jenž tváří v tvář smrti či při pohledu na škody napáchané vážnou chorobou propadá panice. Takový doktor již předem selhal. Ale tahle umírající zahrada Kadokeho každý den čím dál víc irituje.

Na seschlém stromku, který zasadil ještě jeho otec, vidí černé tečky. Mšice. Že by z toho sucha, nebo tu byly už předtím? Nemůže být přece tak těžké zbavit se mšic na stromě, určitě ne těžší než odvšivení dětské hlavy.

Kadoke uchopí hadici. Chtěl by teď také ležet na gauči v obyvacím pokoji, čtvrt hodinky si zdřímnout a pak probrat poštu. Matka sice obálky ještě otevírá, z nějakého záhadného důvodu se domnívá, že to její syn nezvládne sám (on je otvírá rukama, ona nůžkami), ale už se nedívá, co v nich je. „Pro Ottu,“ píše na obálky. Její syn, psychiatr, má jejím jménem jednat s okolním světem. Stojí mezi ní a okolním světem jako zeď.

S nedopalkem v ústech začne kropit zahradu, ale záhy se ho zmocní neklid. Tohle nemá v popisu práce. Psychiatr zavře kohoutek, odhodí nedopalek a zavoní.

Nikdo neotvírá. Zavoní podruhé. Silněji, vztekleji. Vůči dobrovolné smrti lidí zůstává klidný, ale odumírání trávy ho vyvádí z míry. Tápe, ale nevěnuje tomu pozornost, na to je příliš sebejistý. Život je tápání, ví to lépe než kdokoli jiný, umí to lépe než kdokoli jiný. Snad své tápání vnímá silněji než jindy. Neznepokojuje ho to, vedro se podepisuje i na poskytovatelích péče.

Zavoní potřetí, dlouze a silně, jako by měl příkaz k domovní prohlídce. Jestli má Rose práci, tak mu přece může otevřít matka. Nebo ho neslyší? Copak *Dr. Phil* přehluší i zvonek? Konečně se dveře otevřou. Stojí v nich Rose zabalená pouze v ručníku. Starém, vyšisovaném ručníku.

Rose. Praviděpodobně se ve skutečnosti nejmenuje Rose, stejně jako se on nejmenuje Oscar, ale co na tom sejde? Lidé odejdou do jiné země a vyberou si tam jiné jméno, takové, co se hodí k nim nebo k zemi, kam odešli, stejně jako si zvolí osud, který ještě dokážou snést. Vyberou si jméno jako kus oděvu, obléknou si ho a řeknou: „Ano, tenhle osud mi jde dobře k pleťti, hodí se mi k barvě očí, nemyslíš?“ Někdy si vyberou špatně, hrozí, že na svůj osud zajdou, ale vtom přijde Kadoke. „Sprchovala jsem se, excuse me,“ vysvětlí Rose.

Tím ručníkem se ještě utíral i on, kdysi dávno. V tomhle domě se nic nevyhodí, všechno zůstává při starém. Každému vydají se brání s odvoláním na blížíci se smrt, jež vybízí k šetrnosti a nabádá k vyčkávání. Proč utrácet peníze za něco, čeho si člověk už moc neužije?

Tráva, Kadoke si vzpomene na umírající trávu, která si smrt na matčině zahradě dobrovolně nezvolila. Uchopí dívku za paži, jemně, láskyplně, přesto pevně. Normálně to nedělá, dívek se tak přísně nedotýká, nanejvýš chápavě, otcovsky. Psychiatri si drží patřičný odstup.

Rose se nepoleká, důvěřuje mu. Trpělivě, jako by byla pacientka, se nechá odvést na trávu. Je bosa, doma vždycky nosí žabky, i v zimě.

Vlastně je na tenhle přísný přístup příliš dvorný, avšak on, který vždy tápal, tápe nyní způsobem pro něj jiným. Troufale, jako někdo, koho nezná.

„Zahrada potřebuje pokropit,“ prohlásí na trávě a ukazuje na vyprahlá místa šířící se zahradou jako vyrážka. Ekzém. Lu-pénka. Akné. Je-li pokožka zrcadlem duše, jak se tvrdí, pak duše téhle zahrady potřebuje pomoc.

Rose a Kadoke stojí uprostřed trávníku. Kadoke ukazuje kolem sebe, všude vyprahlá místa, rozklad.

„Musím se obléct,“ řekne Rose. „Musím se postarat o matku.“ Vytrhne se mu, utíká, ne, hupká do domu a on zůstane stát u uschlého stromu, překvapen vlastním chováním, ale také neschopen se zastavit. Jako by byl stroj, najednou se zapnul a už se nechce vypnout.

Dr. Phil hovoří, ale nikdo se na něj ne dívá, matka je zjevně někde jinde. Jde za Rose, po schodech nahoru, otevírá dveře do koupelny. Dveře do koupelny se nedají zamknout. Zámek je nefunkční, neboť když se nemohoucí člověk omylem zamkne, může dojít k nehodě. Poskytovatelé péče musí mít kdykoli přístup k nemohoucímu, nemohoucí člověk má otevřeno dvacet čtyři hodin denně.

Rose se lekne, ručník před sebou drží jako štít. Ale nemá se čeho lekat, přišel si s ní promluvit, jak dlouho se už znají? Kadoke ji má rád, protože ona má ráda jeho matku, pečuje o ni s láskou. Tak se s Rose navzájem milují, prostřednictvím matky. Jestliže ona vídá matku denně nahou, nemusí se on děsit její poloviční nahoty, co je pro lékaře nahota?

„Musíme si promluvit, Rose.“

V kapse u kalhot má cigarety. V matčině domě nekouří. Ona ostatně ani neví, že kouří. Nikdy to nevěděla a nikdy to vědět nebude. Možná to kvůli němu jen předstírala, možná kdysi dávno něco cítila. Dneska už nemusí dělat, jako že nic necítí, protože nic necítí. Láska se skrývá ve lži, hlavně tam.

„Matce není dobře,“ hlásí Rose. „Zkoušela jsem se vám do-volat.“

Když vysloví tuhle větu, udělá cosi pozoruhodného: pus-tí ručník na zem. Je to spíš gravitace než její vůle. Teď před ním stojí nahá, dívka, která pečuje, 24 hodin denně, čtyři dny v týdnu.

V duchu si opakuje její slova, zavrtí hlavou. Dneska doped-ne s matkou telefonoval, zněla výborně. Jasný hlas. Z hlasu se dá poznat všechno: blížíci se smrt, nemoc, ale i zamilovanost, nezahoubná choroba, každopádně většinou nezahoubná.

„Nedávno matku prohlédl doktor,“ prohlásí. „Byl naprosto spokojený, říkal, že matka je v dobré kondici, mluvil jsem s ním po telefonu. Je v dobré kondici.“

Poslední větu pronese s jistým důrazem. Jako doktor, jenž radí pacientovi, aby se nepřestal hýbat, aby to nevzdával: nej-llepší lék na smrt je prostě dál žít. Únava životem čhá všude, je třeba ji přebročit, jako se překračují kaluže.

Kadoke k ní přikročí o krok blíž. Stojí tam, ani nemrkne. Jako by to měla v popisu práce, i toto je péče. Vyzývá na něj pohledně. Nebo spíš vyčkávavě? Takhle vypadá v Nepálu vyzý-vavý pohled? Je tahle nahota výzvou nebo spíš nehodou? Sho-dou okolností?

Kupodivu si vybaví Gerstenfelda, s párátkem v puse. Jak do něj kouše, čistí si chrup, jako by už nebylo nic jiného k čištění.

Kadoke by si teď dal také rád párátko do pusy. Nebo cigaretu. „Matka se necítí dobře,“ ohrazuje se Rose. „Zkoušela jsem se vám dovolat. Nebral jste to. Věnujete se pacientům, já vím, že máte hodně práce.“

Přistoupí ještě o krok blíž. Ona neucouvne. „Nej,“ pokračuje. „Pár lžic rajské polévky. To je všechno. Dnes večer to s ní bylo opravdu těžké. *No soup, no food.*“

„Rajskou polévku nemá ráda, ty víš, že ji nemůže vystát.“ Neochota jíst je problémem. Větší problém než zahrada. Lidé musíte k jídlu zlákat, tak jako je musíte zlákat k lásce, a rozdíl mezi nucením a lákáním není vždy zcela jasný. Akorát ne rajskou, tou Kadokeho matku nezlákáte.

Položí ruce na Rosiina obnažená ramena, své teplé, lepkavé ruce, jako by jí chtěl požehnat nebo ji vyšetřit.

Za chvíli půjde za matkou, ale nyní se vzdává. Tuhle chvíli nemůže nechat jen tak beztrestně uplynout, nikdy by si to neodpustil. Miluje tuhle ženu. Pokud je s to kromě matky milovat ještě někoho, pak tohle anděla, jenž drží matku při životě.

Psychiatri začne Rose líbat. Líbá ji, jako by byla poslední ženou, kterou kdy políbí, jako by sám umíral a naposledy se v něm probudila chuť do života, naposledy vyběhla na pódium k kolepému finále.

Ona mu polibek oplácí. Lačně a něžně, jemně ho tlačí k umyvadlu. Chutná po žvýkačce. Takhle zjevně líbají poskytovatelé péče: lačně, a přesto něžně, ale s důrazem na lačnost. Líbají, tak jako poskytují péči. A zezdola se ozývá televize.

Tlačí jí jazyk do úst stále hlouběji, jako by tam něco hledal. A zatímco ji líbá, klouže rukama po jejím těle. Osahává ji všude, dotýká se každé prohlubně, přejíždí po všech nerovnostech. I Rose má znaménka, stejně jako on.

„Proč jsi nezalila zahradu?“ šeptá jí do ucha. Potí se. Toto je péče. Tenhle anděl pečuje o téměř beznadějně připady, a nyní jistě spatřila beznadějný případ i v něm. Na zahradu

zapomněla, na něho ale ne, zahrada jí nebyla dost beznadějná. Tím to je.

Levačkou jí spočívá na rameni, druhou rukou jí tře stehna, až se dostane k jejímu ohanbí. Hladí ho, ztrácí se, protože tohle je život, patrně jeho poslední dějství, ale živější než všechna dějství předtím. Tady bude únava životem jednou provždy porážena.

Kadoke mu se zdá, že Rose sténá, že se zadýchává jako on, ale ona něco říká, něco mu šeptá do ucha. Na zádech cítí její ruce. Pak jej opustí poslední zbytek pochybností.

„Já jsem zahradu zalila, zalévám ji každý večer.“

Přepadne ho jedno slovo jako bodnutí dýky: kolonialismus. Tohle je kolonialismus, nebo to, co z něj zbylo: postkolonialismus. Kadoke, jenž akceptoval lidské selhávání, se snažil – sice skromně, ale přece – společností reformovat, aby lidé mohli selhávat, aniž tím způsobí příliš velkou škodu. A teď tu stojí v matčině koupelně jako lékař z tropů, kolonizátor ve vlastní zemi, jenž si bere, co potřebuje, což je nejspíš jediná správná definice kolonialismu: vzít si, co člověk potřebuje.

Kadoke si rozepne košili. Jeden knoflík spadne na zem, ale jestliže je tohle poslední dějství, tak pak už žádný knoflík ani košile potřeba nebudou.

„Jsi nádherná,“ říká jí. „Jsi anděl. *I love you.*“

Myslí to vážně. Konečně vidí, kdo Rose doopravdy je. Je mnohem víc než pečovatelka o seniory, než Nepálka na útěku před chudobou, ne, je to žena, které chce otevřít své srdce. Neví, jak by to měl říct jinak, proto jí to chce přesně takhle pošeptat do ucha, že jí chce otevřít své srdce, jí a nikomu jinému. Teď a navždycky.

Košili má svlečenou, hodí ji do vany. Klesne na kolena a začne jí olizovat vnitřní stranu stehen. Líže ohanbí anděla a zdá se mu, že cítí Nepál. Káthmándú, voní ohněm.

Za chvíli se bude starat o svou matku, v kuchyni ohřeje zeleninovou polévku s párkem. Matku lze zlákat košem párkem dokonce i ve chvílích, kdy hrozí, že ji opustí chuť do života. Dá jí, co může, ale nejdřív se sám musí oddat pečovateli.

„Musíme se jít podívat na matku,“ říká Rose. Rukou mu spočívá na temeni, na vlasech. Na své vlasy je pyšný, jsou stále pěkné, rozkošně husté. Ať už rozklad začne kdekoli, v jeho hlavě ne, na jeho hlavě nikoli.

„Yes,“ říká Kadoke, ale líže dál, strká jazyk hluboko do ní, jako by šlo pouze takto prodloužit život, jako by to byl jediný způsob, jak si naklonit osud.

Pak zase vstane. Skopne boty z nohou. Mokasíny, od poloviny května nosí ze zásady mokasíny, léto ať se jeho výběru bot přizpůsobí, ne naopak.

Svílékne si kalhoty, spěšně a neelegantně. „Nezalévalas zahradu,“ prohlásí. „Nezalévalas. Ale staráš se o matku. Díky, že držíš matku při životě, děkuju ti, Rose. Díky za všechno.“

„Je to moje práce,“ odpovídá mu. „Je to jen moje práce, ale děkuju, děkuju vám za vaši důvěru.“

V kapse u kalhot hledá kondom. Je zodpovědný, navzdory všemu nosí po kapsách kondomy, neštěstí nechodí po horách. „Anděli,“ říká, když si navléká kondom, „poskytuješ matce tak dobrou péči, ty jsi taková rozkošná pečovatelka, ale matka nemá ráda rajskou polévku, říkála ti to určitě nejméně dvacetkrát. Já ti to říkal nejméně padesátkrát.“

„Ne,“ odporuje mu. „Matka má rajskou polévku obvykle ráda. Rajskou polévku jí každý týden.“

Na ulici si hrají děti, okno do koupelny je otevřené. Slyší je křičet.

Přítlačí Rose jemně na koupelnovou skříňku. Ta hledá rukama oporu, na zem padá matčin šampon, fén.

Tlačí svůj úd do anděla, který drží jeho matku při životě. Už nepochybuje o tom, že lidská sexualita je kolonialismus, přesto ale existuje víc než holý chříč, jsou zde emoce, absurdní emoce. Srpnová zamilovanost, léto je skoro pryč, ale Kadoke je zamilovaný.

„Miluješ mě?“ ptá se. „Miluješ mě, Rose? Protože já tě miluju. Já vím, měl jsem ti to říct dřív, já vím, že tohle není vhodná doba na vyznání lásky, ale jaká doba je na takováhle vyznání vhodná?“

Na zem padá matčin denní i noční krém. Chtěl by toho anděla lízat ještě déle, chtěl by ho lízat celé hodiny, protože tak si člověk nakloní bohy, lízáním andělů, neúnavným a neotřesitelně něžným, to bohové zbožňují, jenže musí matce ještě ohrát polévku, proto se již teď tlačí do anděla.

Ona vzdychá, sténá a říká: „Byl jste na mě vždycky hodný, Oscare, a já mám vaši matku ráda, ale vás nemůžu milovat tak, jak chcete, nehodíme se k sobě. Nerozumíme si.“

Takže takhle končí život, v koupelně, v náručí s matčinou pečovatelkou, jež prohlašuje, že pro sebe nejste stvořeni. Jenže pro koho jsou lidé vlastně stvořeni? Lidé jako on, tápající lidé, pro koho jsou stvořeni?

„Uvidíš,“ přesvědčuje ji, „že se k sobě hodíme, začneme si rozumět, patříme k sobě, můžeme být spolu, máme matku.“ A zahrnuje ji polibky, líbá ji, její ramena, nerovnosti, pupínky, líbá všechno.

Vráží do ní. Bohové mu budou nakloněni, tohle je nenechat chladnými, tahle chuť do života, tohle odevzdání.

Pak uslyší své jméno, ne, neslyší jen své jméno, slyší její hlas. Volá ho. Její hlas zní silně, ale i podrážděně.

Pustí anděla, ohlédne se.

Matka je bledá, ale stojí na nohou, na chodbě před otevřenými dveřmi do koupelny. Má na sobě bílou noční košili, v ruce hůl, po noze jí něco stéká, očividně krev.

„Posaď se, mami,“ řekne jí.

Vymaní se z objetí a odvede matku na židli, která je před koupelnou připravená pro případ, že by na ni byla cesta z ložnice do koupelny příliš dlouhá.

Nechá matku, aby si sedla, poklekne před ni a holou rukou jí setře krev z pravé nohy. Pomalu, hladivě, jako by maloval. Noha je kostnatá. Moc krve to našťestí není. Má tenkou kůži, možná si ji sama rozškrábla.

Dýchá ztěžka, ale ještě má sílu promluvit. „Cos to dělal s Rose?“ ptá se ho. „Cos to s tím děvčetem dělal? Víš přece, že je moje.“

Kadoke se podívá na matku a to, co vidí v jejích očích, ho překvapuje a zároveň uklidňuje: Žárliivost, všepohlující žárliivost. Všechno dobře dopadne.

Neodpovídá, dál matku hladí po noze.

Ted vedle něj stojí Rose. Na sobě má krátké, ustrženyche džíny a tričko, na nohou zelené žabky. Musela se bleskurychle obléknout. Jako by to už někdy dělala. Jako by to léta trénovala.

„Zavoláme pohotovost,“ pronese k Rose.

„Yes, please,“ odvětví ona. „A volal jste na kožní? Kvůli vašim zádům. Volal jste?“

„Ano,“ řekne. „Nedělej si o mě starosti. To o matku si musíš dělat starosti, jsme tu oba pro ni.“

Rose jde dolů. Téměř neslyšně, jako se pohybujuj andělé. Nechodí jako smrtelníci.

„Nejdřív si vezmi něco na sebe,“ nabádá ho matka. „Jinak se nastydneš. Žádnou pohotovost nepotřebuju, nikoho nepotřebuju. Vystačíš si sama.“

Ale je slyšet, jak se zadýchává.

„Proč se dole nekoukáš na *Dr. Phila*? Jako každý večer?“

„Protože mi nebylo dobře. Ale teď je mi výborně. Jen ty nejsi úplně v pořádku.“

Teprve teď, vkleče před matkou, si všimne, že má ještě navlečený kondom. Sundá si ho, žlutý kondom, patrně s příchutí, ananasovou, možná vanilkovou. Neví, kam s ním, a tak ho položí pod matčinu židli. Kousek za její boty. I na nepatrnou vzdálenost mezi ložnicí a koupelnou si obouvá boty. Nikdy nechodí neobutá.

„Zůstaň tady sedět,“ pošeptá syn matce do ucha. „Nehýbej se. Hned jsem u tebe.“

Z matčiny ložnice zavolá pohotovostní službu. Tam mu slíbí, že večer přijedou, dorazí během dvou hodin.

Kadokeho oblečení leží ještě v koupelně, ale než se oblékne, pošle ještě Rose, která dělá dole něco v kuchyni, zprávu přes whatsapp. „I love you,“ napíše. „Já vím, že je to nejspíš nevhodné, protože jsi matčina pečovatelka. Ale nemůžu si pomoci. I love you.“

Druhý den jde Kadoke po práci – celý týden nemá noční – rovnou k matce domů. Předešlého večera přijela po delším čekání doktorka z pohotovosti, laskavá lékařka, která váhala a pochybovala a nakonec se rozhodla pro telefonickou konzultaci s kardiologem.

Krev na noze nic neznamenal, prostě kůže popraskaná stáří. Lékařka, kardiolog a Kadoke společně došli k závěru, že hospitalizace v nemocnici není nutná. Matka také stále opakovala: „Já nechci do nemocnice, to není třeba.“ On však pošeptal lékaře do ucha, že matka má tendenci vážnost situace relativizovat, někdy s katastrofálními následky. „Úzkostná porucha,“ dodal a uvedl jméno léku, který matka na úzkost polyká. Otázkou bylo, zda lék zabírá, ale bylo to patrně lepší než nic. Bála se smrti, ale potají se bála všeho.

Po poradě s kardiologem se rozhodli, že Kadokeho matka bude týden brát denně jeden močopudný prášek navíc. Kolik močopudných prášků může člověk brát? Pružnost těla Kadokeho nadále udivuje, ví však také, jak rychle jí může být konec. Tělo se bleskurychle zotaví, ale ještě rychleji se zase zhroutí.

Lékařka naprosto ignorovala jeho poznámku – „okolnosti sice nejsou zrovna ideální, přesto je příjemné s vámi spolupracovat“ – a krátce nato se zdravotním bratrem odjela. „Končím vyšetření,“ pravila. Vyšetření, ne přátelství, ani kolegiální přátelství ne.

Kadoke není typ muže, který dělá dotěrné poznámky. Muselo to být tím tápáním, láskou, kterou nečekaně pocítil k Rose, zoufalstvím, pokud lze lásku a zoufalství od sebe rozlišit. Celý

život se snažil vysvětlit a uspořádat emoce, ale tyhle city ho přepadly, a ještě ke všemu v matčině koupelně. Určitě to nebude náhoda. Kdo hledá význam, ten ho najde. On je člověk, jenž se léta utěšoval bezvýznamností, a nyní po významu prahl, ačkoli si uvědomoval, že význam bují na bažinaté půdě náhody. Jeho tělo volá po významu, sex byl jen kluzkou stezkou k němu. Jednou z mnoha kluzkých stezek.

V tašce hledá cigarety.

Sebezpoznavání je projekt na dlouhé lokte. Vždycky se k němu něco přidá, obraz je zřídka kdy kompletní. Bílá místa jsou stále početná. Byl jednou jeden psychiatr, který se jednoho letního večera zamiloval do pečovatelky své matky. To je hezký příklad bílého místa. Ten muž viděl po léta pouze pečovatelku, a jednoho večera vidí najednou někoho jiného, milenku, ženu, která se může stát jeho.

Ještě Rose vysvětlil, že ty močopudné prášky navíc nejsou v týdenním balení, které chodí z lékárny, a že by je měla podávat každý večer, z lékárny zítřa dovezou močopudné prášky navíc. Pak matku nakrmil necelou miskou zeleninové polévky, pohladil ji a polbíl, a pak odjel domů.

Teď stojí opět v matčině ulici a spěšně kouří cigaretu. Očekávané ochlazení se nedostavilo.

V půlce cigarety típne, je netrpělivý. Rose ho již nekontaktovala, to bylo dobré znamení. Matka sice volala dvakrát, aby si postěžovala na sousedy, ale to bylo koneckonců také dobré znamení. Přesto Kadokeho matčin zdravotní stav znervózňuje, tak jako gamblera znervózňuje kasino. Matka je kasino, její zdraví ruleta a on je závislý na hraní. Člověk nikdy neví, co mu osud nachystá. Je třeba jej stále znovu vyzývat, je třeba mít každý den možnost přijít o všechno.

Syn zvoní. Déšť by zahradě prospěl, ty žluté skvrny mu stále vadí.

Otevře mu Darko, Rosiin přítel. Pochází také z Nepálu a pravděpodobně se doopravdy nejmenuje Darko. Co na tom sejde? Darko si na matku potrpí. Říká jí „mother“ a někdy se zastaví na kus řeči se svou přítelkyní. Skoro vždycky přinese Kadokeho matce kytičku, i když ona si na kytky nepotrpí. Většina květin nenachází v jejich očích milost. Například slunečnice jí připadají přílišné. „Mrtvým se nosí slunečnice na hrob, ale dokud jsou živí, tak jim je raději nedávejte,“ řekla jednou sousedce, která jí strikala kytiici slunečnic pod nos.

„Hi, Darko,“ pozdraví Kadoke.

Darko někdy pracuje na zahradě, minulé léto se pokoušel ořezat strom. Moc mu to nešlo, ale příteli matčiny pečovatelky je třeba pomáhat. Když bude pečovatelka nešťastná, bude nešťastná i matka. Matka nesnáší neštěstí jiných. Chce být jediná, kdo je nešťastný, to se jí musí dopřát.

„Jak se vede?“ ptá se Kadoke. „Kde je Rose?“

Překročí práh. Když si odloží tašku na zem pod věšák a chce jít dál, udeří ho Darko pěstí do žaludku.

Kadoke se reflexivně mírně předkloní. Víc než bolest cítí údiv. „Darko,“ vysouká ze sebe.

Druhý úder pěstí jej zasáhne do obličeje. Sehne se, reflexivně sáhne po tašce, poněkud obnošené, v níž má laptop a nějaké léky, a drží si ji před obličejem, pak si klekne, stočí se do klubíčka, přitíštěný ke skřínce s elektroměry.

Na chvíli zavře oči, ale vzápětí je zase otevře. Vidí, že teď dostane ještě kopanec, vidí, jak se Darko napřahuje, jako by Kadoke nebyl nic jiného než kopací míč. Ale kupodivu necítí bolest. I bolest je bílé místo.

„Darko,“ vypraví ze sebe mezi dvěma ranami, „co se děje? Proč to děláš?“

Nechce křičet, nechce vyplašit matku. Několikrát se snaží napřimit, jak jen to jde, ale pokaždé když to udělá, naberou rány a kopance na intenzitě, až se nakonec vzdá naděje na lidskost, bude se plazit jako červ.

Je tohle cena, která se platí za lásku? Každá láska má svou cenu, ale tahle je hodně vysoká. Tohle si nezasloužil. Darko se mohl nejdřív pokusit o rozhovor; žena není mužova nevolnice.

Když se bití a kopání zmírní a pak úplně ustane, využije příležitosti a po čtyřech vlezle do obýváku, tašku vleče s sebou. Nesmí ztratit karty pacientů, je v nich citlivý materiál.

Nechce matku znepokojovat, ale musí ji pozdravit, je tu pro ni. A připadá mu, že ho matka takhle má vidět. I tenhle červ je Kadoke. On, jenž celý život vycházel rodičům vstříc autocenzurou, v tuhle chvíli pocituje potřebu autocenzuru odhodit pryč. Jako by chtěl matce říct: Podívej, takhle se lidé trestají za lásku.

„Co to vyvádíš?“ ptá se matka, sedící na svém místě u jídelního stolu.

U stolu je i Rose, zády k němu.

„Ahoj, maminko,“ pronese s jistými obtížemi. V ústech a kolem nich cítí mírnou bolest.

Žádná autocenzura, to je ideál, ale teď ho to přece jen zase mrzí, teď má pocit, že je lepší dělat jako že nic. Matka je už beztak dost labilní. Má právo na lži ze zdvořilosti, má právo na vylepšenou verzi svého syna, i když ta verze není reálná.

Kadoke si všimne, že necítí jen mírnou bolest, ale že v ústech nebo kolem nich také krvácí, a rukou si přejede ret. Krev mu ulpí na hřbetě ruky, není si jist, zda je to z úst nebo ze rtu.

Darko si stoupne vedle něj. V ruce drží Rosiinu tašku a konečně na Kadokeho promluví. Konečně nebije a nekope, nýbrž mluví. V konverzaci je Kadoke přeci jen obratnější než ve rvačce. „Ty si myslíš, že jsme tví otroci, myslíš si, že si s náma můžeš dělat, co chceš!“

„No, no,“ říká Kadoke, „vůbec ne.“

Chce zase vstát, coby červ má člověk přeci jen jistou nevýhodu, i když jde o rozhovor, ale hned dostane další kopanec do obličje. Cítí krev. V puse má krev. Nekrvácí ze rtu, ale zevnitř, hluboko z úst. Možná z krku.

Matka sedí jako zkamenělá, jako by se jí to netýkalo, jako by to nebyl její syn a její dům. Řekne jen: „Chlapče, dávej přece pozor.“

Úzkostná porucha jí v tom pochopitelně pomáhá. Musí dostat dávku navíc na uklidnění. „Rose, dej jí nějaká sedativa,“ žádá Kadoke s ústy plnými krve. „Víš, že tohle matce nedělá dobře.“

Jenže Rose sedí, ani se nehne. Jenom se pootočí, podívá se na něj, ne nenávistně, ne chladně, spíš jako by si nebyla jista tím, kdo to je. Jako by už nechtěla vědět, kým byl, kým ještě stále je. Tápajícím psychiatrem. Milujícím psychiatrem. Oddaným synem. Milencem matčiny pečovatelky.

Kadoke stále leží na zemi, na perském koberci, který kdysi pořídil otec.

Darko se sehne. Kadoke si myslí, že ho opět začne bít, a drží si starou lékařskou kabelu před obličejem jako štít, ale Darko zařve Kadokemu do ucha: „Vy si myslíte, že si můžete všechno dovolit, vy bílý Holandani si myslíte, že si můžete všechno dovolit!“

Pak následuje další kopanec, ale tentokrát slabší než ty předchozí. Oheň vyhasl.

„My nejsme Holandani,“ protestuje Kadoke, „a nejsme bílí.“

Rose povídá příteli cosi nepálsky. Kadoke si říká, co to asi bylo. Její hlas zněl líbezně, možná přítele vybízela, aby s ním měl slitování. Soucit. Rose má hodně soucitu. Cítil to celá ta léta, co pracovala u matky. Andělský soucit a oddanost. Odtud také ty nečekané city, jež ho včera večer strhly jako divocí koně, když měl vlastně volat pohotovost. Prýštily z Rosiina soucitu, z její empatie, její péče. Je možné se nezamilovat do anděla, jenž pečuje o vaši matku? Je možné se nakonec nezamilovat do ženy, jež drží vaši matku při životě?

„What did you do with Rose?“ ptá se Darko. „Cos to dělal s mojí přítelkyní? Viděl jsem tvoji zprávu. I saw it. Četl jsem ji. To si říkáš psychiatr? Úchyl seš.“

Rose vstane. Kadoke vidí, že se přehrabuje v lékárnice. „Dám matce prášek na spaní,“ oznamuje.

„Yes,“ souhlasí Kadoke, „dej jí ho. Třese se, to ta její úzkostná porucha. Neměla by být svědkem něčeho takového. Prosím. To jí nedělá dobře.“

A na matku zavolá. „Mami, musíš si jít lehnout. Za chvíli jsem u tebe. Nic se neděje. Všechno je v pořádku.“

Matka na něj zírá, jako by už nevnímala, co říká a kdo je. Už není tady, je někde jinde, v jiném světě, v jiné době.

Ta zpráva po whatsappu, to byla chyba. Neměl svou lásku vyznávat písemně.

Teď se obrací na Darka, neopovazuje se pohnout, ale může se hájit. Ani ne tak kvůli sobě jako kvůli matce.

„Já jsem s Rose nic moc nedělal,“ řekne. „Věř mi, musím přiznat, že ta má zpráva byla nevhodná, lituju toho. Ale prosím tě, odpusť mi. Už kvůli matce. Kvůli jejímu zdraví, kvůli všem těm rokům, co tu Rose pracovala, odpusť mi to.“

Darko otevře ústa, ne však, aby promluvil. Vypustí z nich plivanec, jenž dopadne Kadokemu na obličej. Ještě nenastal čas odpuštění – nejdřív je třeba plivat, musí se obnovit rovnováha. Kadoke to chápe, je jen škoda, že to trvá tak dlouho a že to tak bolí. V puse má jako na bitevním poli.

„Nic moc jsi nedělal?“ táže se Darko. „Tak tomu říkáš, nic moc?“

Kolik toho ví? Řekla mu Rose něco? Nebo si myslí, že něco ví? Na základě toho appu? To mu stačí? Jeden takový textík? Stačí na to, aby mu zamotal hlavu, aby vydráždil jeho představivost?

Kadoke vidí, jak Rose bere matčinu hůl, jak matka vstává ze židle a jde pomalu ke gauči, ztuhlá, ztuhlejší než jindy. Když jde kolem, položí, téměř nepozorovaně, ruku synovi na hlavu, jako by to bylo vlastně zakázané, ale ona přesto chtěla naznačit, že k sobě patří. Tajně.

Ne, tohle matce vůbec nedělá dobře. To je to poslední, co potřebuje, ještě ke všemu ve vlastním obýváku. Stará traumata vytanou na povrch.

Vidí, jak si matka sedá na gauč, jak odkládá hůl, jak si jí od ní Rose láskyplně bere, jak se matka sklání, aby si zula boty. A jak si pak lehá, s pokrčenými koleny. Má na sobě lososově růžové šaty. Vidí její kalhotky.

„My jdeme,“ prohlásí Darko. „Sem už se nikdy nevrátíme. Matky je mi líto, ale koneckonců ty jsi její syn. Nezasloužíš si nás, Žide. Měl bys vědět svůj, vytrpěli jste si svůj, a co děláte? Necháváte jiný lidi trpět. To děláte. Ze světa děláte hnusný místo.“ Kadoke vrtí hlavou. Je tu napomínán coby Žid? Ještě to scházelo.

„No,“ pronese potichu, a pak trochu hlasitěji: „Ne, nemluvm o světě. Mluvm o téhle rodině. Mluvm o matce. Ona je důležitá. Já ne. Já můžu být hříšník.“

Teď se nadzvedne. Hřích a hříšník, tomu Nepálec porozumí. Není podstatné, zda je opravdu hříšník. Jestli matce pomůže tím, že bude hrát hříšníka, tak se té role ujme, bude-li třeba napořádat. Bude životem kráčet jako hříšník, nebude ho to přlíš namáhat. Role světce mu nesedí, ale hříšník je potencionální světec.

„Hříšník?“ V Darkově hlase slyší posměch, zhnusení. „Osahávals mou přítelkyni, líbals mou přítelkyni, nabízels ses jí, pokoušel ses jí svést, a pak si říkáš hříšník? A teď bys rád, abychom dělali, že se nic nestalo?“

Osahával. Líbal, to nezní špatně. Nejspíš neví všechno. Možná je tu ještě prostor na vyjednávání.

Kadoke popadne reflexivně Darka za nohu, pevnou chlapickou nohu, ještě je chlapec. Hraje košíkovou. Uklízí u nějakých lidí v centru. Je to žárlivost. Nejstota. Neschopnost. Proto je tak jat žárlivostí, protože je ještě chlapec. Neznalý života. Sebepoznání je pro něj stále pole neorané.

„Bylo to v afektu,“ vysvětluje Kadoke tise. „Nesahal jsem na ni doopravdy. Je to matčina pečovatelka, chtěl jsem jí poděkovat, zamíloval jsem se do matčiny pečovatelky. Jednou večer přijdu domů, matce není dobře, a najednou tam stojí ona, tvá milovaná, tvá budoucí žena, tvůj poklad, tvůj anděl, stála tam a já si nemohl pomoci. Nemohl jsem.“

Rose se postavila vedle svého přítele. Shlíží dolů, má smutný pohled, plakala.

„Rose,“ žadoní, „prosím tě, vysvětli Darkovi, co se stalo.“

Rose chce něco říct, a on čeká na to, co řekne, jako čekal málokdy, ale když konečně otevře ústa, vyjde z nich jen: „Už je pozdě.“

Vrtí hlavou. Matka tu takhle nemůže zůstat, matka potřebuje péči. Nemůže se sama osprchovat, neví, kdy si má brát léky, někdo jí musí uvařit. Jakmile padnou slova „dům s pečovatelskou službou“ či „domov důchodců“, hrozí sebevraždou.

Sevře Darkovi nohu ještě silněji. „Budu se kát,“ slibuje. „Sevřu vám pasy. Znáš lidi, mám konexe, budu pykat za své hříchy. Stanou se z vás legální občané téhle země, z obou dvou. Darko, budete mít děti, legální děti, holandské děti, bílé děti, prosím tě, Darko, znáš mě už čtyři roky, byla to chyba, ale dej mi příležitost požádat tě o odpuštění. Kát se. Odpusť mi, Darko. Odpusť mi. Prosím, tě, Darko, jestli mi nedokážeš odpustit, odpusť mi kvůli matce, žádám tě, na kolenou tě prosím, abys ve svém srdci našel laskavost.“

Laskavost je uložena v srdci? A to je vážně vše, oč žádá, o laskavost? Shovívavost? Sám vlastně neví, oč přesně žádá, ale chce, aby Rose odešla, chce, aby zůstala tady, u matky.

Chlapec vytrhne nohu ze sevření. Vyjde z pokoje, Kadoke ho slyší jít po schodech nahoru. Co má tam nahoře v plánu? Sbalit Rose zbytek věcí? Kolik tam toho ještě má? Šampon? Deodorant? Pár časopisů? Možná biblí.

Z čeho budou žít, až odsud odejdou? Jde o vzájemnou závislost. Nemůžou být bez sebe, Kadokeovi a Rose. Kadokeovi a Darko, Rosiin přítel, její ochránce. Hrubý, neslušný a poněkud nediplomatický.

Kadoke vstane. Stoupne si proti Rose, zbitý a zkrvavený. Musí to být rozčarování, položí jí ruku na rameno.

Nebrání mu, hledí na něj usazenýma očima. Kadoke jen doufá, že prášek na spaní zabral a matka už spí, jako spává přes den na gauči. Je životem unavená, vyčerpaná bojem.

„Proč jsi mu o nás říkala?“ zeptá se potichu.

Nechápe to. Nebylo to třeba. Nečekal, že Rose bude tak ukvapená.

„Proč?“ naléhá Kadoke.

„Já mu nic neřekla. Prohlížel mi telefon, je podezřivý. Všechno hned pochopil. Neměl jste mi posílat ta slova. Neměl jste to dělat.“

Rozpláče se. V životě už viděl hodně plačících lidí, hlavně pacientů, ví, jak s nimi zacházet. Cizí slzy ho nijak zvlášť nezneklidňují, ale tohle je něco jiného.

Rose tu je už skoro čtyři roky, patří k tomuhle domu jako ten perský koberec. Nedovede si představit, že by odešla, že by jednala tak impulzivně. Kadoke si s ní výborně rozuměl, podobalo se to přátelství, které nepozorovaně přerostlo v lásku. Jednoho letního večera už to dál nemohli popírat. Tohle všechno nemůže zničit jediný večer. Všechna ta léta, všechnu tu péči. Zmatené city nemohou vymazat čtyři roky. A i on si je jist, že je to víc než jen zmatené city. Kdyby mu teď řekla: „Vem si mě za ženu,“ udělal by to. Zůstal by s ní, udělal by jí dítě, možná i několik.

Proč musí právě jeho, dvaadvacetiletého muže, člověka, jenž studoval lidskou duši, jenž se specializoval na prevenci sebevražd, ještě takhle pozdě, vlastně v polovině života, trápit tak strašlivá zamilovanost? Jaký dábel si tohle vymyslel?

Kadoke obejme Rose. Přitiskne se k ní, cítí její vůni. Znovu se ho zmocní emoce, chce to napravit, vrátit zpět neodvolatelnost. Může se z té neodvolatelnosti zbláznit. Kdo řekne A, musí říct i B, jenže po A může následovat i C. Historie není početní úloha. Nic by nemělo být neodvolatelné, všechno by se mělo dát vrátit. „I'm sorry,“ říká. „I'm sorry.“

Necítí chůci, nanejvýš jeho ozvěnu. Pocituje především nezdramou touhu po významu. Neví, jak jinak to nazvat. Ta touha je nezdravá.

Když uslyší Darka na schodech, okamžitě ji pustí.

Darko nacpal, přesně jak si Kadoke myslel, poslední věci své přítelkyně do dvou igelitových pytlů. Je pevně rozhodnutý.

Žárlivost je volba. Přinejmenším je to choroba, kterou lze snadno vyléčit a která člověka nemusí ani skolit, jako se dneska většinou už neumírá na zápal plic. Tahle žárlivost, to je jako starožitnost z devatenáctého století, to se na ní Kadokemu tak přičí. Kdy tihle lidé dorazí do současnosti?

„My o tvoje pasy nestojíme,“ prohlásí Darko, „nestojíme o vaše drobky ze stolu. Nechte nás na pokoji, vy běloši. Nepotřebujeme vás a vaše blahosklonný úsměv, vaše blahosklonný dary.“

„My nejsme bílí,“ opakuje Kadoke. „Darko, my nejsme bílí, jsme něco jiného. A tohle nemá nic společného se skutečností, že jste se s Rose narodili v Nepálu. Tohle je přitažlivost, tohle je jasný případ vzájemné přitažlivosti. Je mi líto, že to musím říct, ale nebylo to nic frivolního. Byla to vzájemná náklonnost. Nic jiného, vzájemná náklonnost, ale já tě budu dál prosit o opuštění. Neprěstanu, budu v tom pokračovat do konce života, bude-li třeba. Měl jsem respektovat tvůj vztah s Rose, měl jsem si připomenout vaši lásku, jenže jsem se bál.“

Poprvé cítí, že se blíží pravdě, že říká to, co chce vyjádřit, sobě navzdory, lásce a veškeré své sebereflexi navzdory. Bál se, tolik se bál, že matka toho večera zemře, že se vrhl na pečovatelku. To strach ho obdařil erekcí, to on mu šeptal do ucha: „Miluješ ji, můžeš s ní zůstat, budete se spolu navždy starat o matku.“ Byl to strach, jenž ho pobláznil nadřazeností. Strach je silnější než chtíč, mocnější než láska, to šílené zvíře, které lidé považují za bohyni.

„Ty jsi šéf,“ pokračuje Darko. „Ty platíš, ty si bereš. Ty saháš. Žádná náklonnost, šéfe. Vůbec žádná náklonnost.“

Tihle lidé jsou tak hrdí. Zbytečně hrdí. Kdyby byli jen o něco méně hrdí, tak by tak rychle neumírali.

Jak je má přesvědčit? Jaké argumenty má ještě k dispozici? Racionální argumenty zde již nejsou na místě. Nabídl jim vyhlídku na pasy, jim to bylo jedno, odmrštili jeho nabídku, jako by pasy rostly na stromě. Darko není racionální, Kadoke mohl zavolat policii. Sebezáchova Darka nezajímá, ovládá ho primitivní potřeba pomsty, přitom Kadoke nepředstavuje pro mladého

Nepálce sebedemší ohrožení. Vůbec nechtěl zaujmout Darkovo místo, nechtěl měnit status quo, nanejvýš si vzal, co potřeboval. Byl někdo, kdo se domnívá, že se celkem obejde bez lásky, a jednoho večera na sklonku léta jej přepadla hrozná potřeba. Toho večera se domníval, že mu matčina pečovatelka činí nabídku, kterou nemůže odmítnout. Může být láska omyl? Nevhodná snad, ale je nevhodná láska omyl?

Kadoke se začne modlit. Ne že by byl věřící, ale tihle lidé, kteří nemají nic, papíry, bankovní účet, domov, mají často vztah k Bohu, proto se modlí, aby jim ukázal, že i on má vztah k Bohu, že dokáže rozpoznat anděla od smrtelníka.

Klekne si, popadne Darkovu silnou nohu, jako by byl vlastně zamilovaný do Darka a na jeho přítelkyni se vrhl jen proto, že si netroufal vrhnout se na Darka. „Šema Jisrael,“ pronáší, „adonaj elohejnu, adonaj echad.“ Odkáše si, z krve ochraptěl. „Zůstaňte tu, neopouštějte nás! Matka potřebuje Rose, matka skoro nikomu nedůvěřuje, znáte ji, je velmi podezíravá vůči lidem, prosím vás na kolenou, ve jménu matky, ve jménu vašeho Boha, zůstaňte u matky, mě nevidíte. Budu sem chodit, jedině když tu Rose nebude. Ale prosím vás, zůstaňte. Neopouštějte nás. Možná nás nepotřebujete, ale my potřebujeme vás.“

Modlení na něj žádný dojem nedělá. Kadoke měl možná pro něj modlitbu s větším přesvědčením, možná vycítili, že Bůh je pro něj jen úniková cesta. Příběh, ale vyprávěný tak, aby každý pochopil, že i jiné příběhy jsou možné. Darko na něj pouze hledí. Jeho pohled mluví za vše. Je pozdě, vždycky bude pozdě.

Psychiatr panikaří, a to mu vadí. Tápání lze ještě akceptovat, ale panika je zbytečná. Vždycky existují alternativy. Proč se Kadoke tak bojí? On není matka. On strach potlačuje, za normálních okolností jim netrpí. A kde je jeho důstojnost? Není snad ve skutečnosti ničím víc než jen potřebným žebračkem?

„My jdeme,“ prohlásí Darko, „a už se nikdy nevrátíme.“

Rose jde k matce, pohladí ji po vlasech, něco jí šeptá do ucha. Matka nereaguje. Je to tím práškem na spaní? Spí? Většinou jí jeden prášek nestačí.

Takto se tedy loučí Rose s matkou. Mimoděk, snadno, jako by tu měla být příští týden zas. Po všech těch letech je tohle nucené a zbytečné loučení nesnesitelné.

Jdou do vestibulu a Kadoke za nimi. Jako by vyprovázeli návštěvu. Z peněženky vytáhne všechny papírové peníze, které u sebe má, a vtiskne je Rose do dlaně. Ona se nejprve cuká, nechce je přijmout, ale on jí dlaně zavře. „Vezmi si je,“ zašeptá. „Budeš je potřebovat.“

Pak projdou předzahrádkou. Darko nese tašku, Rose dva igelitové pytle. Chlapec se již neohlédne. Je to skutečně teprve chlapec, mohl by být student. Rose se u plotu zastaví, ohlédne se. Kadoke jí zamává a zavolá: „Jak bez vás přežijeme? A vy, jak přežijete bez nás? Potřebujeme se navzájem!“

Ale oni jdou dál, bez odpovědi. Už se neohlížejí, otázka je zjevně nezajímá.

Kadoke nejprve chvíli zírá na uschlou travu, jako by čekal, jestli si to ještě nerozmyslí, ale když je jasné, že se tak nestane, zavře dveře, vrátí se do obývacího pokoje a sedne si na gauč matce k nohám.

Ta otevře oči.

„Spalas?“ zeptá se Kadoke.

„Jak mám v tomhle kraválu spát? Ty ses asi pomátli!“

Posadí se, obuje si boty.

„Nedokázal ses bránit,“ konstatuje. „Zase ses neuměl bránit. Jen se koukni na svůj obličej!“

Kadoke jde k zrcadlu na chodbě. Monokl, oteklá tvář, zuby má, jak se zdá, všechny, ale tím je řečeno to lepší o jeho ústech.

„Musíš k doktorovi,“ volá matka z obývacího. „Mám zavolat pohotovost? Možná se dovolám své ošetřovatelce. Vždycky sem jezdí kvůli mně, jednou by mohli přijet kvůli tobě. Rádi to udělají.“

„Pojeďu na pohotovost do nemocnice,“ řekne Kadoke. „To bude lepší.“

Matka vstane, vezme si hůl, s jistými potížemi dojde k jídelnímu stolu, uchopí díář a začne si něco psát.

„Co to děláš?“ ptá se Kadoke.

„Něco si píšu.“

„Co si píšeš?“

„Že tě zbilí.“

Postaví se za ni. Ano, už je to tam. 26. srpna, zaznamenala čas svým úpravným, ale trochu rozřeseným písmem: „19.15 Otto doma zbitý.“

„Proč to děláš?“ zajímá ho.

„Píšu si do diáře důležité věci, abych je nezapomněla.“

Zuřivě listuje diářem, téměř panicky.

„Co hledáš?“ ptá se Kadoke.

„Chci vědět, jestli jsi byl letos už někdy zbitý.“

„Ne,“ řekne a pohladí ji po hlavě. „Letos to bylo poprvé, bylo to poprvé po dlouhé době. Už si ani nepamatuju, kdy to naposled bylo. Musí to být už dávno.“

Zaklapne diář.

„Je ti skoro padesát a pořád se neumíš bránit. Měl by ses zapsat na nějaký bojový sport. To ti prospěje. Trocha pohybu.“

„Dvačtyřicet.“

„Jak mám umřít, když nejsi schopný se ani ubránit.“

„Ty snad chceš umřít?“

„Dokud se nebudeš umět bránit,“ odvěti, „dokud se neopovážíš vystoupit proti lidem, nemůžu umřít. To není otázka vůle. Je to nemožné. Nemůžu tě tu nechat. To by bylo nelidské.“ Obrátí se k němu, štípne ho do levé ruky.

Pak otevře diář a znovu si čte, co právě zapsala.

Vstane, podívá se na koberec. „Takový drahý koberec a je na vyhození, je celý od krve, to se už nevyčistí. No jo, nejdůležitější je, že jsi naživu.“ Pak pokračuje na záchod.

„Já si zajedu do nemocnice,“ zavolá Kadoke, „a až se vrátím, zařídíme novou pečovatelku.“

„Nic nezařizuj,“ volá matka ze záchodu. „Oškubou tě jako slepici. Říkajíj tomu péče, ale je to zlodějna. Až sem přistě někdo přijede, aby o mě takzvaně pečoval, zavolám policii.“

V čekárně na pohotovosti není plno, přesto mu čekání začne po celé čtvrt hodině vadit. Trpělivost není Kadokého silnou stránkou. Má ji jen s pacienty. Nějaké dítě s matkou na sebe na přeskáčku křičí. Není jasné, kdo z nich potřebuje první pomoc, možná oba. Chvilí je v pokušení jít za nimi, aby zapředl hovor, ale není tu jako lékař, čeká tu jako pacient a role pacienta je relativně pokorná a pasivní. Musí se jí podřídít.

Vedle přepážky, kde se měl ohlásit, visí papír s nápisem: **BEZ PLACENÍ NENÍ OŠETŘENÍ.** To sdělení jej překvapuje. To dosud nepojištěné posílají pryč bez lékařské péče? Kdyby tu seděl Darko, poslali by ho domů s příkazem: „Nejdřív si dojdí pro peníze“? Kadoke si naštěstí nezapomněl vzít pas, brašnu s laptopem nechal u matky. Sedí v čekárně a nemá s sebou nic ke čtení, ani noviny, ani odborný časopis, ani služební zprávu. Lékařská péče si vyžaduje stále více administrativních úkonů – nekonečné vyplňování zpráv se stalo cílem samo o sobě. To, co bylo kdysi myšleno jako prevence pochybení a podpora transparentnosti, se stalo hlavním úkolem. Nikdy ho to neštvalo, ale teď, v čekárně na pohotovosti, se přistihl při chmurné myšlence, že je součástí systému, v němž už se necítí dobře.

Když přijde konečně na řadu, vyzvedne si ho postarší statná žena, která rozřazuje pacienty. Změří mu tlak. Výsledky mu neprozradí, ale on vidí, že je vše v pořádku. Pak se ho zeptá, zda kouří. Intuitivně chce odpovědět, že ne, ale rychle se vzpamatuje: „Ano, deset až patnáct cigaret denně. Někdy víc.“

Přikývne, jako by ani jinou odpověď nečekala. Poté se poněkud přísně informuje: „Přejete si podat trestní oznámení?“

„Ne,“ odpoví Kadoke.

„Protokol předepisuje, aby si v případech násilí s poškozeným promluvil psycholog nebo sociální pracovník, nehledě na to, zda bylo podáno trestní oznámení. Jen abyste to věděli.“

Aha, takže on není jen pacient, je už také poškozený. Říká si, co by na to řekl Rose s Darkem a jak by to komentovala matka. Darko neviděl lásku, Darko viděl kolonialismus, a teď tu Kadoke sedí jako poškozený na pohotovosti.

„Fajn,“ praví úsečně. „Nemám námitky. Když to nebude trvat moc dlouho, matka je sama doma a potřebuje péči.“

„Jestliže nemůže zůstat sama doma,“ odvěti žena nepřijemně, „měla by jít do domova důchodců. Posadte se v čekárně, zavolají vás.“

Nasadí mu na ruku náramek s datem narození a jménem. „To dostávají všichni,“ oznámí. „Neznamená to, že budete hospitalizován. To je protokol.“

Protokol, zaklínadlo péče. Všechno je protokol, čímž se vlastně míní: všechno je strach z pochybení.

Vrátí se do čekárny, kde stále sedí matka s dítětem. Oba se na něj podívají, jako by od něj něco čekali, snad jen znamení solidarity, pohled na srozuměnou, pacienti mezi sebou, ti, již jsou vydáni všanc a vědí to. Spásné slovo musí vynést lékař, který jím málokdy disponuje.

Protože je z upřených pohledů matky a dítěte nesvůj, odvrátí zrak směrem k automatu na kávu, a aby si zachoval tvář, vydá se k němu. Až u automatu si uvědomí, že u sebe nemá drobné.

Mladá lékařka se ho zeptá: „Čekáte na něco?“

V automatu si koupí instantní polévku.

Při pohledu na ni si Kadoke vzpomene na svůj milostný život, na nespoutanou fázi po rozvodu s mnoha absolventkami. Milostný život pak povolna zaujal postavení věčného plamene. Nevadilo mu to, jelikož před rozvodem oheň už sotva plápolal.

Přesto má v kapse vždycky několik kondomů. Nechává otevřené všechny možnosti, aspoň teoreticky.

Nedostatek vášně v životě nevnímá jako něco problematického. V jeho životě bylo vášně až až: zamilovanost, pletky, manželství. V práci se setkává s mnoha vášněmi, hlavně s jejich fatálními následky, a copak jeho láska k matce není vášní? Někdy chodí do opery poslechnout si a podívat se na emoce, jež mu nejsou zcela cizí, ale které už na vlastní kůži nezažívá. Totální zmatek, na který si pamatuje z puberty, jej opustil, a to ho nemrzí (vidí zmatek všude kolem sebe).

Do věrejška, kdy udeřila letní zamilovanost. Možná by měl říct: byl to zmatek přestrojený za zamilovanost.

Kadoke vyjde ven a zapálí si. V kouření se skrývá blahodárný klid, jenž mu matně připomíná lásku. Desetkrát až patnáctkrát denně podvádí matku s cigaretou. Tenhle podvod není skvrnou na jejich vztahu, nýbrž odrazem jeho podstaty. Má matku tak rád, že ji chce chránit před pravdou, ostatně aniž dokáže přesně říct, co je to ta pravda, nanejvýš to, že není tím, kým si ona myslí, že je, kým pro ni chce být.

Pravda je, že kouří, pravda je cigareta. On není typ člověka, co klade své zdraví a přežití nade vše, to je pro matku příliš bolestná pravda. Mimo chodem, většina lidí, které na psychiatrii zná, kouří, cizí duševní choroby nutí člověka kouřit.

Podvod je formou asimilace, přizpůsobí se, ale nikdy ne úplně. Dvojitý život pro něj není výjimečný stav, není důsledkem nečekané, avšak poněkud překerní shody okolností, dvojitý život je normalita spočívající v důsledném naplňování protichůdných tužeb a přání. Netroufá si říct, kým doopravdy je, a pokud ho to vůbec kdy zajímalo, tak tento zájem ztratil.

Dvojitý život je pravidlo, nikoli výjimka. Když stojí před pohotovostí s výhledem na parkovací garáž, je si tím jistý. Cizí tužby ho konfrontují s vlastním selháním, jež je nakonec tvrdým jádrem lidské existence. Před kolegy by to nikdy nerekl nahlas, znělo by to příliš filosoficky, ale přesně to je jeho největší námitka vůči sebevraždě: sebevražda koncuje s možností selhání.

Člověk vede dvojitý život, protože musí být tajně v poměru se svým vlastním selháním.

Z taxíku vystoupí muž jeho věku, krvácí z ruky. Zastaví se před Kadokem a ukáže mu na oko.

„Jaký jste se serval?“ otázka se ho.

Kadoke si muže prohlédne. Je cítit potem, vypadá poměrně zanedbaně a má nadváhu. Patří to ke Kadokeho profesi, pozorování, škatulkování. Všude vidí pacienty, na tom není nic špatného, dokud pacienti nevykazují nežádoucí chování. Ko-neckonců společnost ho platí za to, aby učinil nežádoucímu chování přítrž.

„Nebránil jsem se,“ odvětlí Kadoke klidně. „Takže o rvačce nelze vlastně hovořit.“

„Nemáte cigaretu?“ zeptá se muž.

Kadoke mu nabídně cigaretu. Muž kouří vedle něj a přitom skoro funí. Psychiatr tuší kardiologický problém. „Tenhle mě-síc je to už podruhé,“ vykládá muž, „ale já si přeci nenechám srát na hlavu!“

Kadoke kýve.

„Už se ochladilo? Já to necejtím. Už se ochlazuje?“

„Ve srovnání se věrejškem je o dost chladněji,“ odpoví Kadoke. Zaslápne cigaretu a jde dovnitř, téměř hned nato slyší mladou lékařku, jak vztekle volá jeho jméno.

Rychle a poněkud ponížene jde k ní. „Ano,“ říká. „Kadoke, to jsem já.“ Načež ona mu odpoví: „Já už vás tu jakou dobu volám.“ Omluví se a následuje ji.

V ordinaci se mu představí jako Petra, sdělí, že je zatím bez aprobace, ale že se za chvíli poradí s dohlížejícím lékařem, takže si Kadoke nemusí dělat starosti.

„Tohle je fakultní nemocnice, nečekal jsem nic jiného než nějakého absolventa. A starosti si nedělám. To si nedělám skoro nikdy. Co možná nejméně. Nemáme to ve svých rukou.“

Petra na jeho slova nereaguje, nezeptá se, co to je to „to“. Prohlíží si Kadokeho rány, čistí je, položí mu několik otázek na jeho zdravotní minulost, na jeho vkus až příliš lhostejně.

Od pacientů je třeba držet si odstup, avšak pacient musí důvěřovat tomu, že je jeho život v rukou někoho, pro koho má také nějakou cenu.

Kadoke prohlásí, že sice kouří, nicméně žádné potíže nemá, nemá nic, co by z lékařského hlediska stálo za zmínku. Štípne ho do tváře a chce vědět, jak moc to bolí na stupnici od nuly do deseti. „Na trojku,“ říká on.

Pro jistotu si chce ještě poslechnout jeho plíce.

Pak prohlásí: „Půjdu se poradit s dohlížejícím lékařem a mezitím si s vámi přijde popovídat sociální pracovník.“

Nechá ho v ordinaci samotného. Dveře nechá pootvorené. Kadoke vidí kolem procházet především mladé lékaře, někteří zvědavě nahlédnou dovnitř. Zítra bude muset v práci vysvětlit monokl, ale to nevádí, půjde to i bez přílišného znásilňování pravdy. Vzhledem k tomu, že sociální pracovník na sebe nechává čekat, zavolá Kadoke matce, která ho nabádá, aby v nemocnici zůstal a nechal se tam ošetřit. Dodá, že to bez něj i bez pečovatky den dva klidně zvládne sama, ale on jí odpoví, že mu rány vyčistili, že to není na šití, že nemá nic zlomeného a co nejdříve se vrátí domů, aby jí připravil večeři.

Ještě než hovor ukončí, vejde dovnitř sociální pracovník, již povážlivě plešatějící mladík. Jinak se zdá, že se věnuje vzpírání, má impozantní bicepsy.

Sociální pracovník se představí, vysvětlí, proč je tu, a zeptá se: „To je vaše první konfrontace s domácím násilím?“

„S domácím násilím?“ Kadoke zvedne obočí. „Jak víte, že to bylo domácí násilí?“

Mladík nervózně zamrká. „Nevím to jistě,“ odvětlí, „tenhle závěr jsem vyvodil na základě informací, které jsem dostal. Pokud to není domácí násilí, jak byste to násilí tedy popsali?“

Kadoke si potřebuje zapálit a poprvé po dlouhé době, ne poprvé od věrejska má chuť na sex. Jako by v něm bicepsy sociálního pracovníka cosi spouštěly. Na sex už neměl chuť

celé měsíce, chtít se ho již nezmocňoval, do věrejska, dokud mu matčina pečovatelka neotevřela jen v ručnίκu. Rose, v níž nečekaně spatřil anděla, se kterým chce žít. Chtěl by ji líbat, dokonce i teď. Zapomněl na sex, jako člověk zapomene hrát na kytaru: nějakou dobu hraje intenzivně, až jednoho večera k vlastnímu překvapení zjistí, že nástroj stojí už celé měsíce netknutý v koutě.

Tenhle sociální pracovník v něm vyvolává odpor, raději by dostal psycholožku, kterou by mohl okouzlit. I když ani o psychologických obecně si nemyslí nic dobrého, o jejich metodách, terapiích, jejich pohledu na pacienty, jenž se shoduje s jejich pohledem na svět.

Kadoke si ale musí přiznat, že ani on nedokáže potlačit tendenci vždy a všude stanovovat diagnózu. S profesionálním odstupem, avšak věren přísaze, kterou kdysi složil.

Sociálního pracovníka, jenž před ním sedí, toleruje Kadoke stejně, jako toleruje psychology ve svém týmu: dokud dělají svou práci a moc nemluví o svých názorech, nevádí mu.

„Já bych to násilí nijak blíž nepopisoval,“ prohlásí Kadoke, „nelepi bych na ně žádná zbytečná adjektiva. Nazval bych to prostě násilím. Ostatně došlo k němu v domě mé matky, v tom smyslu bylo domácí.“

Sociální pracovník si cosi zapisuje.

„Toho, kdo to násilí spáchal, jste dobře znal? Je to rodinný příslušník?“

„Není to rodinný příslušník, tu osobu neznám dobře.“

„Máte důvod domnívat se, že se to bude v budoucnu opakovat?“

„Nemám důvod domnívat se, že se toto násilí bude opakovat.“

„Nebojíte se?“

„Každý má strach, ale toho člověka, mužského či ženského pohlaví, neboť tuto konkrétní informaci vám nehodlám poskytnout, se nebojím. Bylo to něco jednorázového.“

Sociální pracovník se odmítá. Pak zopakuje, skoro zamumlá, slovo „jednorázového“, jako by nevěděl, co si s ním má počít. „Jak si můžete být tak jistý, že to bylo něco jednorázového?“ zeptá se nakonec.

„Protože nedovolím, aby se to stalo ještě jednou.“

Kadoke se nutí k vyjádření sympatií k tomuhle sociálnímu pracovníkovi. Mladík tu taky sedí jenom proto, že ho k tomu nutí protokol, protože ho sem poslali.

„Je něco, co bych měl vědět?“ zeptá se sociální pracovník. „Je něco, co mi chcete povědět?“

Kadoke se dívá do stropu, jsou tam vidět praskliny.

„Péče o duševní zdraví se v Nizozemsku blíží morálnímu i praktickému úpadku. Být vámi, najdu si nějaké jiné povolání.“

To nebylo empatické a už vůbec ne sympatické, jenže on myslí na Rose, jak tam stála ve dveřích, jak toho rána dala najevo, že nechce, aby umřel, jak si prohlížela jeho bedra, se strachem v očích. Jak se k ní v představách uvázal. Nemohl si pomoci.

Sociální pracovník chvíli mlčí. „Nejsem tu od toho, abych s vámi probíral stav našeho zdravotnictví, to taky víte.“

„Nezlobte se,“ odpoví Kadoke. „Chtěl bych si zapálit, než budeme v rozhovoru pokračovat. Šlo by to?“

„Je to naléhavé?“

„Kdyby to nebylo naléhavé, neptal bych se.“

Sociální pracovník kývne a Kadoke se rozhodne, že kývnutí znamená souhlas. Vjde ven, kde už kouří nějaký policista. Navzájem se změní pohledem, ale hovor nenaváží.

Skrz práci je Kadoke často ve styku s policií. Mezi kriminalizováním a medializováním nežádoucího chování leží šedá zóna, a dalo by se říct, že Kadoke se specializoval na tuto zónu, byť se do ní dostal náhodou. Původně se víc zajímal o včasnou prevenci u mladistvých psychotických pacientů, ale kvůli jednomu konfliktu se rozhodl zvolit si jinou specializaci a skončil u prevence sebevražd. Copak to není jádro psychiatrie, zlákat pacienta k životu, už jen proto, že by byli psychiatři jinak zbyteční? Kádá profesní skupina si vytváří své vlastní perpetuum mobile.

Jeden kolega před časem prohlásil: „Podle mého máš tak trochu autistický smysl pro humor.“

„Já bych ho nenazval autistický,“ odvětil Kadoke. „Ani židovský. Pokud bych ho měl nějak pojmenovat, pak asi ‚suchý‘, ale jestli chceš, můžu ho v sobě klidně potlačit. Všechno lze potlačit, i humor.“

„Nic nepotlačuj,“ řekl mu kolega.

Nedlouho nato ten kolega nastoupil do nemocnice v Haagu a nikdo z týmu, s nímž Kadoke pracuje nyní, si na něj nestěžuje. Respektují ho a váží si ho.

Vrátí se zpět do ordinace, kterou najde jen s obtížemi. Všechny ordinace se navzájem podobají. Sociální pracovník si hraje s kulicovým perem a přestane s tím, až když se Kadoke posadí na židli a dá najevo, že pokud jde o něj, může rozhovor pokračovat. „Poradil jsem se s dohlížejícím lékařem,“ sdělí mu sociální pracovník nakonec, „pokud se mnou nechcete nic probírat, pokud skutečně není nic, co byste mi chtěl říct, pak to necháme tak. Za chvíli přijde lékař, aby s vámi probral somatickou, tělesnou část.“

„Já vím, co je to somatický,“ poznamenaná Kadoke úsečně, a hned ho to zamrzí.

Sociální pracovník ignoruje jeho sarkasmus s takovou mírou profesionality, před níž může mít Kadoke jen respekt. „Musím vám ještě položit poslední otázku. Jste si jist, že nechcete podat trestní oznámení?“

„Tím jsem si jist.“

„Držte se,“ praví plešatější mladík.

Kadoke opovrhne svou tvrdostí, neúprosností. Kope kolem sebe, ale ve špatnou chvíli. V téhle provinilé náladě čeká na somatické ukončení ošetření.

Rozhodne se, že tvrdost a necitlivost byly pravděpodobně nevyhnutelné. V nejslabší chvíli se člověk musí umět odpustit, protože nikdo jiný to za něj neudělá.

Ten, kdo je denně konfrontován s utrpením jiných, či lépe řečeno: kdo je denně konfrontován s cizí touhou po smrti, ten se

musí zatvrdit, vypěstovat si jistou necitelnost, aby se nenechal strhnout cizím zoufalstvím. Přitom by nerad podceňoval narcismus poskytovatelů péče. Je-li něco, co si musí poskytovatel péče připustit, pak je to vlastní neschopnost, vlastní bezmoc. Musí pochopit, že nemůže učinit mnoho, že situaci svou přítomností někdy zhoršuje, místo aby ji zlepšoval, že je pak lepší stáhnout se zpět a naučit se v sobě potlačit narcistické přání pomáhat.

Dovnitř opět vejde Petra, zavře dveře a zaujme místo naproti Kadokemu. Nasadí výraz, jako by hodlala učinit závažné sdělení. „Vše jsem probrala s dohlížejícím lékařem,“ řekne. „Můžete jít domů. Pokud vás bude tvář nebo oko moc zlobit, přiložte si na ně led v sáčku zabalený do utěrky.“

Poděkuje za radu, dosti sporou, vzhledem k času, který do té návštěvy investoval. „Hodně úspěchů s aprobací,“ řekne na rozloučenou.

K matčině domu jede taxíkem, pro jistotu si vzal klíče. Rose už tam není, aby mu otevřela, a matku nechce zbytečně honit ke dveřím.

Syn vejde pokud možno bezhlesně, chce vědět, jak matka vypadá, když si myslí, že ji nikdo nepozoruje. Ne proto, aby ji načapal při něčem nečestném, ale proto, že chce vědět, jak na tom opravdu je.

Matka sedí na své kancelářské židli u jídelního stolu, hlavu složenou v dlaních, a spí. Když otevře oči, dívá se na něj, jako by vůbec nebyl pryč, jako by celou dobu stál před ní. Zaměří se na jeho tvář a oko, upřeně na ně zírá. „Pořád nevypadáš dobře,“ konstatuje. „Máš oteklý obličej.“

Otevře diář a zase ho zavře. Synův nateklý obličej ji znerozhňuje. S nemocemi si nikdy nevěděla pořádně rady. I v rýmě rozeznávala smrt.

„Už jako malý ses nedokázal pořádně bránit,“ prohlásí, spíš pro sebe než pro něj, „a za ta léta se vůbec nic nezměnilo.“

„Přihlásím se na nějaký bojový sport,“ slíbí jí. „Něco s tím udělám.“

„Je pozdě. Teď ještě ke všemu na bojový sport? Moc pozdě. Ale máš hezké vlasy. Dělej jí mladším. Nikdy si nenech namluvit, že jsi starý.“

V kuchyni ohřeje čockovou polévku, kterou ještě vařila Rose, pak si sedne vedle matky a dívá se, jak jí. Jí s chutí, což je dobré znamení, ale Kadoke se také může mýlit. Matka klame tělem. Zatímco ona dojídá polévku, jde do kuchyně zavolat dívce, která sem chodí o víkendech. June.

„June,“ řekne, „to jsem já. Rose nás nečekaně opustila. Později ti to vysvětlím. Nemohla bys zatím pracovat pár dní navíc?“

„Ne,“ odmítne June. „Já vím, co se stalo. A do vašeho domu už se nikdy nevrátím. S nepálskou komunitou nepočítejte, my víme, co jste zač. Matky je mi líto, ale mě už nikdy neuvidíte. Něco se pokazilo a já to nedokážu napravit. Budu se za vás a za matku modlit.“

Zavěsí.

Chtěl by jí zavolat zpátky a říct, že když už se bude za matku modlit, mohla by o ni taky pečovat, že je to smysluplnější než modlitby, ale uvědomuje si, že by to sdělení nepadlo na úrodnou půdu.

Nepálská komunita ví, co je zač. Co vlastně vědí? Co tím myslí, že je odhalen, že se sám odhalil? Vědí, co je zač, a proto s ním už nechtějí mít nic společného.

Vrátí se k matce. Už zase spí.

„Mami,“ řekne, „June už tu taky nechce pracovat. Beru vinu na sebe. Určitě najdeme nějaká nová děvčata. Ale dneska tu přespím.“

Ona otevře oči a hned prohlásí: „Vždycky jsem ti říkala, že tenhle dům je i tvůj dům. Nikdy jsem nepochopila, proč jsi odešel. Postel máš ustlanou. Děvčatům jsem vždycky říkala: ‚Možná tu zůstane na noc.‘ Ale tys tu nikdy nezůstal, až teď, když jsou děvčata pryč, tak si najednou troufáš. Ty ses vždycky bál lidí, vždycky jsi byl maminčin mazánek.“

„Jestli si troufám nebo ne s tím nemá nic společného, mami,“ brání se. „Jsem dospělý, mám vlastní byt, měl jsem ženu. A na mojí posteli spala děvčata. Moje postel byla postel děvč...“

„Ano, měl jsi ženu,“ přeruší její matka s jedovatým důrazem na „měl“. „To bylo ale nadělení. Naštěstí už ji nemáš. Ta tvoje žena byla hřebík do rakve, do mojí i do té tvojí. Kolikrát jsem ji slyšela, jak říká, že vypadáš špatně. A jednou řekla, že máš úzký hrudník! Tohle se manželovi přece neříká. Úzký hrudník!“

„Myslela to dobře, mami.“

Takže matka celou dobu čekala, až se k ní nastěhuje zpátky. Nikdy nevěnoval pozornost tomu, že skládací postel v jeho dětském pokoji je vždycky rozložená, vždycky ustlaná, že na polštáři leží ručník, který zůstával nepoužitý. Dokud se k matce nenastěhovala děvčata a nezačala na posteli spát. Myslel si, že matka lehává v jeho staré posteli sama, protože je neklidná, protože nemůže spát, protože je nervózní, hlavně v noci, a přechází z postele do postele. To možná nevysvětlovalo ten ručník, ale matka si v očích ostatních zachovává svérázné rituály. Rituály, které dříve kamarádům vysvětloval nebo je omlouval. Teď už nemusí. Matka žije potají.

Jenže ona čekala na něj, ručník byl víc než pouhý rituál, přitom musela vědět, že děti odcházejí z domova a už se tam nevracejí. Matka žila ve světě fantazie a v tomhle světě se jí syn vrátil zase domů. Proto děvčata každý týden pokládala do koupelny pro Kadokeho čistý ručník. I když ten starý zůstal nepoužitý. Protože matka čekala na záznak.

Chtěl by jí říct: „Nečekej na záznak, nač se tím trápit.“ Ale místo toho řekne: „Odvedu tě nahoru. Všechno dobře dopadne. Ničeho se neboj.“

Stoupne si za matku a začne jí masírovat ramena. Říká si, kde asi takhle narychlo sežene náhradu za děvčata, která se o ni už léta starala, říká si, zda je to zasloužený trest, nebo zda jejich reakce není přehnaná a neprozrazuje jistou bezcitnost.

Jak moc je vinen? Zamiloval se, s intenzitou a bláznivostí, jaká jeho věku už nepřísluší. Přemohly ho city. Zda jsou vhodné,

takovou otázku si v tu chvíli ani nemohl položit. Je těžké, není nemožné, být přemožen city a zároveň je identifikovat jako omyl, jako něco, od čeho je třeba se distancovat. Jeho zamilovanost byla omylem, jeho život lze patrně také nazvat omylem.

Kadoke se domníval, že naprostý zmatek ho opustil na konci puberty, ale teď si musí přiznat, že to tak není, že zmatek tu vždycky byl a nikdy nezmysel, že ho jen nechtěl vidět, že k němu byl slepý.

„Au,“ vykřikne matka. „Nejsem z kamene.“

Jemně ji kousl do krku. Dělává to, aby ji rozesmál. Dneska se nesměje. Zítra se naskytne nová příležitost.

„Dneska tu přespím, protože tu nejsou děvčata, aby na tebe dávala pozor, ale mám svůj byt, mami, byl jsem ženatý. Víím, že jsi ji nesnášela, ale ty bys nesnášela každou, abych byl přesný. Všechny ženy, které jsem ti představlil, jsi nesnášela. Teprve až zmizely z dohledu, dokázalas je v některých případech akceptovat.“

„Vždyť nemáš vkus,“ brání se. „Pokud jde o ženy, nikdy jsi vkus neměl. Vždycky sis vybíral takové, co s tebou zametaly a zneužívaly tě. Ty nemáš páteř. Už jako kluk jsi byl bez páteře. A dokud nebudeš mít páteř, nemůžu umřít.“

Slovo „zneužívaly“ se ho nepříjemně dotkne. „Nezneužívaly mě,“ huhlá. „Nezneužívaly.“

V kuchyni si sundá náramek, co mu nasadili v nemocnici. Chvlí upřeně hledí na své datum narození a jméno, jako by k němu nepatřily, pak náramek zahodí.

Už není pacient, je zase psychiatri.

katastrofa. Matka má zvláštní smysl pro humor a v určitých chvílích dokáže reagovat agresivně, to ale ještě není demence.

Je mu nepřijemné hovořit o matce v její přítomnosti, ale jinak to zkrátka nejde. Tohle je nouzová situace. Kadokeovi nemají žádnou pečovatelskou a dlouhodobě nemůže všechno zvládat sám. Matka se už tři dny nesprchovala, nechce, aby jí pomáhal do sprchy, a když naléhá, řekne: „Jednou týdně je víc než dost, takové vedro zase není.“

Zdá se, že matka nepostřehla, že se z ní stal případ. Už dávno není někým, kdo mluví sám za sebe, ale někým, o kom se mluví. Probrala se a právě s nadlidským soustředěním otrhává zelenou stopku z jahody.

„Matka není nijak komplikovaná,“ vysvětluje. „Musela byste jí uvařit, pomoct do sprchy. Někdy zvládne jít na záchod sama, jindy potřebuje pomoc, nosí speciální kalhotky.“

„Pleny.“

„Kalhotky. Musela byste s ní chodit na procházky.“

„Procházký mám ráda. I ve špatném počasí. Myslím, že seniori by měli chodit ven co nejvíc. Nejhorší, co se seniorovi může přihodit, je, že bude celý den klímat v křesle.“

Samolibý tón, jakým Betty o seniorech mluví, Kadokemu vadí, ale bude to nejspíš profesionální deformace pečovatelského seniory. Nevylučuje, že sám někdy mluví o psychiatrických pacientech s jistou samolibostí. Matka zase dřime na židli. Brada jí klesla na hrud, pusu má pootevřenou. Snědla jednu jahodu. Nebude Bettyna poznámka skrytou výčitkou? Není péče, jakou matce poskytuje, skrytým zanedbáváním? Nebo lhostejností? Pak je ale skoro veškerá péče skrytým zanedbáváním.

„Matka chodí ven jednou denně, když to počasí dovoluje. Někdy nemá náladu, je třeba ji trochu povzbudit.“ Mluví potichu, jako by měl před matkou nějaké tajemství. Patrně je také má. Tajemství je, že mluví o ní. Jeho z definice nedostačující a nedokonale péče je tajemství.

„Povzbuzování považuju za to nejdůležitější v péči o seniory. Já vždycky říkám: pečovat o seniory není žádné umění. Jde ale

Přes jednu kolegyni našel holandskou paní, která hlídá seniory a po smrti svého posledního svěřence si hledá novou práci. Je dražší než ilegální Nepálci, ale to se nedá nic dělat. Bude nejspíš patřit k trestu, který na sebe přivolal.

Hned při příchodu oznámí: „Chci, abyste mě oslovoval Betty.“ To udá tón zbytku rozhovoru. Mohla také říct, že se jmenuje Betty, ale to ne, udílí rozkazy maskované jako přání.

Na sobě má béžový plášť a pod ním křiklavě žlutý svetr. Až na Kadokeho naléhání je ochotna si plášť svléknout. Rozhlíží se kolem sebe, jako by se sem nepřicházela ucházet o práci, nýbrž jako by přišla koupit tenhle dům.

Pečovatelská o seniory a syn se posadí v obývacím pokoji, zatímco matka klímbá u jídelního stolu. Před sebou má ještě misku jahod, které jí Kadoke přinesl po obědě (párek s bramborem) místo dezertu. Je nešikovný, leč potenciálně zdatný pečovatel, rychle se učí.

Betty nechce kávu, ani čaj, odmítne i sklenku vody. „Předjeme k věci,“ rozhodne. „Co je vaše matka zač? Pracovala jsem s nejrozličnějšími seniory, mám hodně zkušeností s demencí. Dá se říct, že demence je moje specializace. Dementní seniory lze kontaktovat prostřednictvím hudby. Zpívám, abyste věděli. Takže jakmile si všimnu demence, začnu zpívat, a to většinou zabírá.“

„Matka vůbec není senilní,“ odvětví Kadoke a dívá se přitom na matku. Zpěv v domě se mu nepozdává, ale pečovatelská, která bude s jeho matkou zacházet jako s dementem, to je teprve

o to seniory povzbudit. Posadit seniora k televizi, to umí každý, to je stejné, jako když strčíte capartovi do ruky iPad. Jde o to nabídnout seniorovi něco, co povzbudí jeho vývoj. Pořád lze něco nového objevovat, v jakémkoli věku.“

Začíná si říkat, zda je Betty pro matku ta pravá. Kadoke si o matce nemyslí, že chce být povzbuzovaná, že chce ve svém věku ještě něco nového objevovat. V životě si zažila povzbuzování až až. Tuší, že už hodně dlouho nemá potřebu být povzbuzována svými blíznými, to povzbuzování by jí mohlo připadat dokonce mimořádně nepřijemné. Také si říká, zda bude s Betty umět vycházet, ale to není tak důležité, teď jde o matku a Betty. Působí na něj jako někdo, kdo rád rozkazuje hlavně mužům. Ale on se přizpůsobí. Po Rose se mu bude stýskat, ne, už teď se mu po ní stýská, po touze, po velmi diskretní, leč vždy otevřené propasti prahnutí, které návštěvu u matky měnilo na něco víc, než je návštěva přeživšího rodiče. Byla to vždy také návštěva ženy, k níž upřel svou touhu, aniž si to uvědomoval, absurdní formu naděje, ženy, jež pečovala o matku, anděla. Přizpůsobí se nové situaci, nové pečovatelce o seniory. Není to žádný anděl, nebo alespoň úplně jiný druh anděla. Není to láska. Není to naděje. Dokonce ani dusno ne. Je to věčná péče. Odložená poprava. Milost. Přinejlepším.

„Přespávat tu ale nebudu,“ prohlásí Betty. „Spím ve vlastní posteli.“

„To chápu. Ani to neočekávám. Hledáme ještě někoho na noc. Děvčata, co zde pracovala, zůstávala i přes noc, to ale nelze žádat po každém.“

Zejména ne po lidech s platným nizozemským pasem, chce k tomu dodat, ale samozřejmě to neudělá.

Už před sebou vidí Betty v její vlastní posteli. Je to smutná postel, postel sexuální bídy. Může člověk říct: ze sexuálního hlediska je můj život bídný, ale v práci se mi daří výtečně? Je pravda, co se říká a co kdysi dávno pověděl jednomu pacientovi, totiž že sexualita se přeceňuje? Nebo je to pouze pokus stá- le jen smrtelného člověka smířit se s tím, co nemůže změnit?

„Vaše matka spí dobře?“ informuje se Betty.

„Bere prášky na spaní.“

„Takže spí špatně.“ Betty to pronese tónem, jako by si odfajfovala seznam. Demence ne, problémy se spaním ano. „Jestli kovávala seznam. Demence ne, problémy se spaním ano. „Jestli bere prášky na spaní, tak to bude brzy po ránu ještě otupělá. Znáš to od předchozí paní, o kterou jsem pečovala, skoro osm let. Její smrt mě zasáhla, je to přece jen jako ztratit příbuzného. Angažujete se pro někoho, měsíc co měsíc, rok co rok, a pak tam ze dne na den dotyčný najednou není. No nic, to patří k mému povolání. Budu muset počítat s tím, že když sem po ránu přijdu, bude vaše matka pravděpodobně ještě trochu otupělá po práscích na spaní. A jaké má vaše matka zájmy?“

Přijde mu to těžké říct. Má matka ještě vůbec skutečné zájmy? Její svět se zmenšil, ale řekl by, že její svět byl vždycky malý. „Matka přežila několik koncentráků a někdy o tom vypráví nebo se jí o tom zdá, ale jsou také dny, někdy týdny, kdy ji víc zajímají seriály než koncentráky. Dr. Phil.“

„Můžu se zeptat, jaké tábory přežila?“

„Několik,“ odpoví Kadoke, nepovažuje za nutné zacházet do podrobností.

„Já byla před lety v Dachau, spolu s partnerem, jenž tehdy ještě žil. Udělalo to na mě dojem. Nebyla vaše matka náhodou zavřená v Dachau?“

„Ne,“ prohlásí. „Tam zavřená nebyla.“

Betty se dívá zklamaně. Nemohla jí matka udělat tu laskavost a být zavřená taky v Dachau? Taková námaha by to zas nebyla. Chápe Bettyino zklamání. Dachau zná. O jiných koncentracích si patrně nedokáže udělat představu, ty jsou pro ni abstraktní. Dachau ne. Tam Betty byla.

V tu chvíli matka vstane, vezme si hůl a jde k záchodu.

„Kam vaše matka jde?“ ptá se Betty.

„Tuším, že na záchod.“

„Já jí pomůžu.“

Vyskočí a jde za matkou na záchod. Odtamtud Kadoke slyší zvuky, které mu připomínají potyčku, ale domnívá se, že není

jeho úkolem do ní vstupovat. „Já světlo nepotřebuju,“ slyší volat matku. Kadoke se ani nehne. Betty je pečovatelka o seniory, a zkušena, nejspíš ví, co dělá.

Pak uslyší příšerný výkřik, z něhož by tuhla krev v žilách, kdyby pocítoval s Betty nějaký soucit, ale at už se přistihl při jakýchkoli pocitech k Betty, soucit mezi nimi nebyl.

Betty vykřikne ještě jednou, přihneme se do pokoje.

„Vaše matka...,“ souká ze sebe. Polkne. Zápasí s tím, co má říct, jako by chtěla učinit nějaké doznání, do kterého se jí vůbec nechce. Ještě jednou polkne. Mává pravou rukou, zdá se, že hledá vhodné slovo, je ale také možné, že chce někoho udeřit, a nemá koňo, a tak si svou agresivitu vybíjí na vzduchu. Nebo se jí motá hlava? Chce se něčeho chytit?

„Vaše matka,“ pronese. Chvilí je ticho. Kadoke na ni hledí s jistým údivem, ale i s odporem. Betty mu přijde tak neefektivní, tak soustředěná sama na sebe, přitom pečovatelka by se přece měla zabývat druhými, nemá rád takové výstupy. Klid, má rád klid. Zároveň si uvědomuje, že zatím nemá za Betty žádnou jinou náhradu. Na nepálskou komunitu už se obracet nemůže, a jiné pečovatelky o seniory nezná. Bylo by fajn, kdyby tu Betty začala pracovat, byť jen dočasně. Pak Betty prohlásí: „Vaše matka má pindíka.“

Slovo „pindík“ vykřikne, jako by to bylo synonymum „fašisty“, jako by lidé s pindíkem nebyli vlastně nic jiného než fašisté, byť pro některé z nich budou nepochybně existovat polehčující okolnosti. Cosi v Bettyině intonaci ponechává tuto možnost otevřenou, možnost soucitu s tím, co je k pindíku přirostlého, se nesmí předem vylučovat.

Ano, ještě se nedostal k tomu, aby jí to pověděl, ale Betty mu k tomu ani nedala příležitost.

„Posadte se,“ řekne Kadoke.

„Ne, zůstanu stát.“

Zní agresivně a vystrašeně zároveň.

„Jak chcete.“

Kadoke zůstane sedět, to mu přijde nejlepší.

„Můžete mi vysvětlit, co se tu děje, co se tady v téhle domácnosti vlastně děje?“

Syn přitiskne dlaně k sobě, má chuť na cigaretu, ale nejdřív musí vyřídit tohle. Rád by odpověděl na Bettyinu otázku, rád by jí klidně v několika větách vyprávěl, co se tu děje, ale má pocit, že to sám neví. „Po matčině smrti upadl otec do hluboké deprese,“ začne. „Nemohl se z ní dostat, až se po týdnech, měsících začal oblékat do matčiných šatů, stal se v podstatě svou ženou, svou mrtvou ženou. Zbavil se svých obleků, začal jinak mluvit, přivlastnil si její minulost, proměnil se ve svou mrtvou ženu.“

Říká to laskavě a chápavě. Kadoke ví, že tohle je výjimečná situace, uvědomuje si, že lidi může polekat, proto je ochoten vše podrobně vysvětlit. Postupně se stává poskytovatelem péče, jímž koneckonců je, vždy připraven k poklidnému výkladu, vždy ochoten každého nabádat ke klidu, psychiatri, jenž se nenechá ničím a nikým vyvést z míry.

„To není normální,“ prohlásí Betty, stále ještě bílá jako stěna. Posadí se. To je dobré znamení. Třeba jí přece jen přemluví, aby tu pracovala alespoň několik týdnů. Betty zdaleka není ideální, on si ale v tuhle chvíli nemůže vybírat, a lidé si po nějaké době zvyknou i na nenormální věci. Když se nechá uplynout ještě víc času, stane se nenormální obzvláště normálním. Člověk se smíří s tím, co se zprvu zdálo nepřijatelné.

„Chápu vaše překvapení,“ říká Kadoke, „víte, my jsme zkovali všechno. Otec už nevstával z postele, jak jsem říkal, nerea-goval na žádné léky, na žádnou terapii, jednalo se o mentální problém, jeho tělesná kondice tehdy byla ještě výborná. Pochop-te, že se to s ním začalo pomalu zlepšovat, až když si jednoho rána oblékl šaty své zesnulé ženy, mé matky. Z mého pohledu je to kreativní způsob zacházení s vážnou depresí. Otec se nechal zcela pohltit svou novou rolí, stal se doslova mou matkou.“

Pečovatelka o seniory vzdychne.

„Mně to nepřipadá normální,“ prohlásí. „Je mi líto. Zdá se mi to nenormální.“

„Máte něco proti transsexualitě?“ táže se Kadoke opatrně. Aby dovedl situaci ke zdárnému konci, musí vědět, co přesně připadá pečovateli o seniory nenormální.

„To né,“ vyhrkne s rozhodností, která jej překvapí. „Já nediskriminuju. Na Gay Pride se mi líbí vždycky nejvíc transvestité, ale ne v tomhle věku. Rozumíte?“

Nepotřebuje matka pomoc? Ještě stále sedí na záchodě.

„Aha, ne v tomhle věku. Co mám dělat, abych vás zlákal k práci u nás?“ ptá se Kadoke a myslí přitom na cigaretu. „Byť by to bylo jen na překlenutí obtížného období. Co vám mám nabídnout a co pro vás můžu udělat, abyste se tu cítila jako doma? Abyste dokázala mou matku akceptovat? Takovou, jaká je. Matku s vadami. Matku, jež byla dřív otcem. Matku, která překonala těžkou depresi pro všechny převrácením způsobem.“

Bettyno pochopení pro transsexualitu je patrné vázáno na věk, stejně jako sexualita je vázána na věk. Od určitého věku se již nesluší, aby se člověk věnoval sexualitě, tam, kde kdysi byla sexuální bída, pak není nic, nanejvýš matný pocit úlevy, blažené vědomí, že člověk zatím zůstal ušetřen rakoviny prostaty či prsu. Už žádný sex a ještě žádná rakovina či jiná smrtelná chorooba, šťastné meziobdobí.

„Jak vás mám zlákat k práci u nás?“ Stále neodpověděla, pro Kadoke naléhá. Ticho nechává klíčit naději. Snaží se dívat se šarmantně, ba možná svůdně.

V Bettyině tváři jako by se objevila jakási mírnost. Že by samotné slovo „zlákat“ dělalo zázraky?

„Nosí paruku?“

„Matka? Ano, má paruku. Modelovanou podle vlasů své zesnulé ženy. Svě manželky, mé matky. Otec to tak chtěl. Když byl ještě otcem.“

Betty přikývne.

Rozhlédne se kolem sebe, pak ukáže na obraz.

„To jste vy?“ zeptá se.

„To jsem já, když jsem byl malý.“

Zase přikývne, vstane a stoupne si před obraz, který tam visí už desítky let. „Takže vlastně už nemáte otce?“ praví po krátké, leč intenzivní odmlce, jako by to nebyl pracovní pohovor; nýbrž návštěva muzea. Pozoruhodná návštěva muzea, to ano, kdy jsou návštěvník muzea a kustod ve stejném poměru jako zákazník a dealer; byť se Kadoke cítí stále víc zákazníkem než dealerem. On je poptávající a je na to též řádně upozornován.

Kadoke kývne. „Dalo by se říct, že jsem ho v tom procesu ztratil. Otec se jakoby rozplynul, ale dostal jsem něco místo něj. Otec si osvojl matčiny specifické výrazy, přejal dokonce její rukopis, začal hrát roli a nakonec s tou rolí splynul. Jako přesazený strom, jenž zapustí kořeny do nové půdy, zapustil on kořeny do své mrtvé ženy. Stal se svou mrtvou ženou, nemůžu to říct jinak, zapomněl, kým byl, a to byla jeho spása. Ano, má ještě pindík, ale copak na tom sejde? Děvčátům, která o matku doposud pečovala, to nevadilo. I já vlastně zapomněl, že matka byla kdysi mým otcem. Úplně jsem na její pindík zapomněl.“

Má za to, že to byl dobrý proslov. Průběh nemoci zredukován na jádro: nekonvenční uzdravení. Možná je to zcela výjimečně něco víc než stabilizace, možná je to opatrné uzdravení.

Vzpomíná si na svou pravou matku. Měla prolaps, pokles dělohy. Jednou nedopatřením zahlédl, jak matce visí děloha z vagíny. Ta vyhrzělá děloha mu připomínala penis, zdeformovaný penis. Krátce nato zemřela.

Betty váhá. Pak z kapsy u kalhot vytáhne papírový kapesníček a otře si jím oči. Pláče? Že by se v téhle zdánlivě chladné ženě náhle uvolnily nějaké emoce?

„Mami!“ zavolá Kadoke. „Je všechno v pořádku?“

„Všechno je v pořádku,“ odpoví ze záchoda.

Betty stále ještě stojí před obrazem, se zmačkaným papírovým kapesníčkem v ruce. Že by to byla alergie? Nebo že by spatřovala něco v mladém Kadokem? Něco, co sám přehlédl? Že by nedokázala zaujmout postoj k dospělému muži, ale k chlapci, jímž kdysi byl, ano?

„Nedokážu to,“ prohlásí, pohled upřený na obraz. „Je mi líto. Nedokážu to.“

Kadoke přemýšlí. Neví, co má říct, aby ji přesvědčil. Zkusí to takhle: „To, že člověk má zůstat tím, kým je, je zastaralá, neřku-li překonaná myšlenka. Matka, nebo bych měl říct otec, mluví dokonce tak, jak mluvila moje matka, napodobil ji do nejmenších detailů. Tak se zachránil. Já proti záchraně nic nemám, už jen z profesního hlediska ne, a už vůbec nic nemám proti kreativním způsobům, jakými se lidé zachraňují. Já jsem ten proces povzbuzoval, protože jsem viděl, jak je léčivý. I poruhočné uzdravení zůstává uzdravením. Jde o výsledek, na způsobu provedení tolik nezáleží. Měla byste to umět ocenit, možná i respektovat.“

Betty těžce oddychuje. Pořád upřeně hledí na obraz, nemluví už na něj, ale na osmiletého chlapce, jímž kdysi byl a kterého zvětšila sousedka, když jí čtyři sobotní večery seděl modelem. Krátce nato dostala rakovinu.

„Nemůžu zde pracovat, to snad chápete. Nebo ne, na tom vlastně nezáleží. Pečuju pouze o ženy, o muže nepečuju. Když jste mi volal, mluvil jste o matce, vdově. Myslela jsem si, to půjde, to je prima. Ale teď tu mám na krku muže. A i když vaše matka vypadá jako žena, zdálky a v příšeří, i když se obléká jako žena, i když mluví jako žena, když ji posadíte na záchod, vidíte, že je to muž. Muž se vším všudy.“ Ještě stále se neodvrátila od obrazu.

Kadoke vstane. Tohle nemá cenu. Tahle ženská nepečuje o nic, co je nebo kdysi bylo chlap. Bude k tomu mít své důvody, nemá smysl na ni dál naléhat.

Jde do vestibulu a vezme Betty plášť. Cestou zpátky zavolá na matku: „Hned jsem u tebe.“

„Jen mě chvíli nech,“ odvětí matka.

Pomůže Betty do kabátu.

„Je mi líto,“ řekne.

Kadoke ji vezme za ruku, starou, avšak přesto vitální ruku. Nevytrhne se mu, zdá se, že je jí to dokonce příjemné. Jak

dlouho ještě potrvá, než bude sama potřebovat péči? Betty má ledovou ruku, jako by ji měla na mrazáku, a takto ji opatrně za ruku vede ven. O muže nepečuje, ale Kadokeho dotek jí je navzdory všemu příjemný.

Když se octnou v předzahrádce, pustí ji a až tam povolí její nezvyklé, možná i nezdravé soustředění. Už nevidí obraz, vidí Kadokeho, muže, jímž se stal. Jako mu kdosi jednou řekl: „Hezky ses vyloupil.“ Odvažuje se pochybovat o tom, že si to myslí i Betty.

„Nikomu o tom neřeknu,“ prohlásí, „víc ode mě nečekejte. Budu to držet v tajnosti.“

„Dobrá,“ řekne Kadoke, ačkoli si klade otázku, co přesně se má držet v tajnosti. Žádné tajemství to není.

Zapálí si. Letošek babí léto vynechal. Tropická vedra pomínila, místo nich přišel podzimní chlad a mokro. Rose neměla zimu ráda, ačkoli i v Nepálu může pořádně přituhnout, ale ne tam, kde žila ona. Rose pocházela z oblasti, kde je pořád léto, kde ale přesto nechtěla zůstat, protože tam neměla budoucnost. Našla svou budoucnost tady? Je tohle budoucnost? Pečovat o seniory? Žít v neustálém strachu z vyhoštění? Být závislý na přízni ostatních, ostatních, kteří někdy chtějí přízeň vyměnou za tu svou? Nevzal si snad to, co z nějakého důvodu ještě nedostal? A byl to vskutku strach, strach z naprosté, všeobjímající porážky: z matčiny smrti? Nebo to přece jen byla láska, jak se onoho večera domníval, láska, která se musela prodat ven, láska, která už to v jeho hubeném těle nemohla vydržet?

Ba ne, byla to zamilovanost pozdního léta. Stýská se mu po Rose, jejích žabkách, kratasech, radách, smíchu. Je to bolestný, drásavý stesk. Problém skutečné bolesti je, že s ní člověk nakopec vždycky splyne. Ale Kadoke si na tenhle nový stav zvykne. Bolest ustoupí, zařadí se do kategorie malé neštěstí. Když jde všechno tak, jak má, dostane se do téhle kategorie po nějakém čase každá bolest.

Betty vypadá bezradně. „Ty kouříš,“ konstatuje. Zní to vyčítavě, ale i zasmušile. Matka je chlap a syn kouří. Žena, jež vstoupila

jako vítěz, pečovatelka, která věděla, co seniři potřebují, opouští dům jako někdo, kdo spatřil něco, o čem doufal, že to nikdy neuvidí. Vlastně mu je Betty líto. Nechává ho na holičkách, ale on před sebou vidí její postel, cítí její samotu. Většina lidí je cítit samotou, alespoň ti lidé, s nimiž se setkává on.

„Ostatně co se ti stalo s okem?“

Formální tón odložila. Najednou je to samé ty, po bezradnosti zjevně přichází tykání. Po odporu intimita.

„Nehoda.“

„Led,“ praví, „měl sis na to hned dát led, pak by to takhle nevypadalo.“

„Neměl jsem na led čas.“

Evidentně chce pro Kadokeho ještě něco udělat. Péče o matku to bohužel není, ale ještě je ochotna dávat mu rady ohledně léčby monoklu.

Rád by jí pomohl, jenže neví jak, a uvědomuje si, že se musí smířit s nevyhnutelným. Ona o matku pečovat nebude a on nedokáže pečovatelse o seniory pomoci, musí jí nechat být tak, jak tam stojí, osamělá a ztracená.

„Vrátím se dovnitř,“ oznámí jí. „Matka čeká.“

„Musíš otci pomoci,“ prohlásí ona. „Takhle nemůže žít. To je šílenství. Tohle bláznovství musí přestat a ty musíš přestat kouřit, vy dva se navzájem přivádíte k šílenství.“

„Pracuji na psychiatrii,“ odvětí, „většina kolegů kouří. Ostatně kouří i většina pacientů. To mají pacienti a psychiatrii společné, nemáme-li společného ještě mnohem víc. Kouř je jako zeď, kterou si drží odstup od vnějšího světa. Nemůžeme si dovolit příliš mnoho soucitu, jinak bychom nebyli schopni ničeho jiného. Váš názor na matku nesdílím. Ale to víte. Nemusíme tím dál marnit čas.“ Přešel opět do formální roviny, je zpět ve své staré roli. Jeho soucit zůstává distancovaný, účinný, avšak ne příliš vřelý.

„Takže tvoje matka,“ přemítá Betty, „co není tvou matkou, sní a hovoří o táborech, kde nikdy nebyla?“

Už od ní pooděšel, byl na cestě k zelené popelnici, která kdysi sloužila na ukládání kompostu. Chtěl tam tónout cigaretu, ale teď se vrací k ženě, jež nechce pečovat o jeho matku.

„Matka umřela,“ prohlásí. „Otec přejal matčinu roli, přejal po ní všechno, tedy i její traumata. Je pokračováním jejich traumata a v jistém smyslu takhle dokázal ta svá zapomenout, překonat je. Ale my všichni jsme pokračováním cizích traumata, vy, já – měli bychom přestat věřit, že to jsou naše vlastní traumata, která nás v nečekaných chvílích navštěvují jako duchové, hlasy, démoni.“ Spálí se o vlastní cigaretu. Hodí nedopalek na zem, zašlápne ho, sebere a vrací se do matčina domu.

Kadoke zavře dveře. Potlačí v sobě potřebu Betty rádně uzemnit, ještě řádněji, vysvětlit jí, že transformace se vydařila, že to není žádný maškarní bál, že otec již neexistuje, pouze matka, byt s pindíkem. Už žádné zbytečné diskuse, ne teď a ne tady.

Z okna vidí, že Betty stále ještě stojí na zahradě. Nerozhodná, zkamenělá. Ale on na ni nemůže čekat a nedokáže jí ani předsvědčit. Budou se muset obejít jeden bez druhého.

„Mami,“ zavolá, „už jsi na záchodě čtvrt hodiny. Možná déle. Neusnulas?“

Pootevře dveře. Matka má o přenou hlavu o zed.

„Ty jsi usnula,“ řekne. „To je nebezpečné. Záchod není místo na spaní.“

„Dej mi trochu času,“ houkne na něj. „Nech mě být.“

Zní rozezlenně, jako by budil dojem, že jí nehodlá dopřát čas. Kadoke zavře dveře.

V obýváku se posadí do křesla, v němž sedává matka, když se dívá na televizi.

Betty stojí stále ještě v předzahradce, ale on proti tomu nic nemá, ať si tam stojí, když chce. Možná pochybuje, možná chce přece jen přistoupit na jeho nabídku. On už nechce, ví příliš: matka ji děsí a on ji rozčiluje. Kadoke se spoléhá na svou intuici. Betty nedokáže tuhle situaci přijmout, nyní ne, nikdy, tenhle proces uzdravení spadá mimo okruh jejího vnímání.

To, co neexistuje v jejím světě, nesmí existovat vůbec. I kdyby byla ve stavu přenést se přes svůj počáteční odpor, vznikla by nefunkční situace.

Nejspíš neměl začít hovořit o transsexualitě. To slovo vyvolává nedorozumění a někdy podráždění. Nyní je pozdě brát ta slova zpět. A slova jsou činy.

Je také možné, že otcovu transformaci nedokázal dobře vyložit. Ukázalo se, že je průměrným advokátem. To mohl Kado-ke tušit, před Darkem také nedokázal svou věc rádně obhájit.

Co je divného na tom, že nechceme žít dál jako ten, kým jsme se nevyhnutelně stali, nýbrž že se chceme stát tím, koho máme postrádat? Otcova transformace před šesti lety byla pro většinu lidí zjevně úlevou. Praktický lékař, kardiolog, několik lékařů z pohotovostní služby, nejenže se s tím smířili, byli dokonce rádi, že otec těžkou depresi překonal. Psychiatr, jenž Kadokeho otec léčil, to považoval za veskrze výtečné, každopádně humánní řešení. Ta slova použil doslovně, ačkoli „humánní“ je pochopitelné zase něco jiného než „výtečné“. Za slovem „humánní“ se většinou skrývá cosi děsivého, přinejmenším velká nepřijemnost.

Kadoke má noční službu. Může tu zůstat ještě pár hodin, pár hodin, které musí využít na přemítání o tom, kdo bude o matku pečovat, když to Betty vzdala.

Matka přijde ze záchoda. „Lehnu si na gauč,“ řekne. Nepodívá se na něj.

Tepláky má vytažené až moc nahoru, chce jí je popotáhnout níž, ale ona mu to zakáže: „Nech toho.“

„Neměla by sis umýt ruce?“ zeptá se jí.

„Ne, v mém věku už to není zapotřebí.“

Zuje si boty a lehne si na gauč. Na chvilku zavře oči, ale rychle je zase otevře. „Děvčata vařila mnohem líp než ty.“

Přikývne. Led. Betty říká, že si měl dát na oko víc ledu. Vynadá z mrazáku kostky ledu a přitiskne si je na levé oko, které je skutečně ještě celé podlité.

Před zrcadlem ve vestibulu, z pozice, odkud může pozorovat i matku, opět myslí na Rose. Zdá se to být věčnost, co tu pracovala. Co ho to popadlo milovat ji? Lépe řečeno: Co ho to popadlo myslet si, že ji miluje? Tyhle otázky ho nenechávají na pokoji. Jak ausgerechnet jeho mohly přemoci emoce?

S ledem na oku si uvědomuje, že ještě stále touží po významu. Jestli tu hodlá plnit úkoly, které už jen z morálního hlediska plnit má, potřebuje naléhavě nějakou iluzi.

svícny na šabat. Jednou ji uprostřed noci našel v ložnici mezi haldou ručníků.

„Co to vyvádíš?“ zeptal se.

„Počítám ručníky.“

„Žádné ručníky počítat nemusíš.“

„To víš, že musím,“ odporovala, „ty holky mi ukradly dva ručníky. Všechno jsem třikrát přepočítala. Jdu na policii. Mám jim zavolat, nebo to uděláš ty?“

„Neudělám,“ odpověděl. „Teď jdeme spát. Spánek je důležitější než ručníky. Ivoje zdraví je důležitější než všechny ručníky na světě.“

Sebral ručníky a uložil je zpátky do skříně. Pak se snažil dostat matku do postele, ale ona ho odstrčila. „Ty jsi mi k ničemu,“ prohlásila. „Nebereš mě vážně. Pro tebe není nic důležité, nic nebereš vážně.“

Nesnažil se ji přesvědčit o opaku, jen ji hladil po zádech. Možná to bylo ponižující, to hlazení, možná se chtěl vyhnout skutečnému rozhovoru, ale jí to zjevně nebylo nepřijemné. Svět se scvrkl na fyzický kontakt, mazlivé přezdívký. Holičko. Miláčku. Poklade. Má nejmilejší. Má nejkrásnější. Děvenko. Nejraději by matku zredukoval na slovo „děvenko“.

Ačkoli, je „redukovat“ to správné slovo? Nekřivdí tak skutečně existujícímu kontaktu, pohlazením, přezdívkám, zařkáváním? Cožpak je skutečný rozhovor o tolik lepší a cennější než pohlazení? A pokud ano: Skutečný rozhovor o čem? O čem lze vést skutečné rozhovory? Řekl, že její zdraví je důležitější než všechny ručníky na světě. Jestli jí tohle nepřesvědčí, pak už nic. Pohlazení znamenala kontakt, nejenže pohlazení nahrazovala kvalitní rozhovor, ona jej převyšovala.

Kadoke si míchá kávu, ačkoli ji pije černou a bez cukru. Nějakým způsobem se mu do kávy dostalo dřevěné míchátko.

Kolegům řekl, že upadl v koupelně. Snaží se soustředit na kazuistiku, ale sem tam myšlenkami zabloudí k matce, a pak zase k Rose, k sobě samému na staré rozkládací posteli, na níž souběhem okolností skončil, k zamilovanosti v srpnu.

Ve čtvrtěk dopoledne je na programu kazuistika, tedy probírají se případy z minulého týdne. V malé zasedací místnosti ve druhém patře sedí psychiatři, psychosociální pracovníci, absolventi, psychologové a ředitel pohromadě. Neformálně, leč s respektem probírají pacienty. Většinou skoro není o čem mluvit. Je to jasné: vzhledem k okolnostem se jednalo správně.

Kadoke bydlí u matky již týden. Vzdal se naděje, že brzy najde náhradnice za obě nepálská děvčata. Dokonce ještě zvažoval, že za Rose zajde, avšak obával se dalšího výbuchu násilí. A když ani nereagovala na jeho zprávu: „Takhle to nemělo skončit, matka tě potřebuje, a abych byl upřímný: já tě potřebuju také,“ natolik ho to odradilo, že od dalších pokusů upustil. Především vědomí, že netuší, kde Rose bydlí – pamatoval si, že někde v městské části West, ale dál se nedostal –, ho skličovalo. Žádný kontakt. Prozatím ne, možná už nikdy.

Takže se teď o matku stará sám, to znamená, že s ní velkou část dne nikdo není, jenže co se dá dělat. Je to jen na čas. Najde skutečného pečovatele nebo pečovatelku. Pokud jde o něj, muž by mu nevadil, ačkoli matka raději nechce.

K vlastnímu překvapení se mu na skládací posteli, na níž proležel půlku dětství, spí dobře, ale jsou noci, kdy matka chodí po domě, otvírá skříně, prohrabuje se šuplaty. Prášky na spaní nejsou dost silné. Když ji slyší strašit po domě, probudí se, a už se mu nepodaří usnout, protože se bojí, že matka upadne. Snaží se jí dostat zpátky do postele, což se mu vždycky hned nepovede. Někdy chce najít něco vzadu ve skříní. Například

Podle matky je člověkem, který nebere nic vážně. Možná proto přistál na rozkládací posteli, o níž si myslel, že ji navždy nechal za sebou: bylo to odvetné opatření.

Kadoke, potrestán za chronický nedostatek vážnosti. Kdyby bral život vážněji, nikdy by se to nestalo. Jeho práce byla vážná záležitost, cizí utrpení takové musí být. Smrt byla vážná záležitost, cizí smrt, ale život samotný? Jeho život?

„Gerstenfeld,“ praví ředitel. „Oscar, to byl tvůj pacient.“

„Ano,“ odvětví Kadoke, listuje poznámkami.

Zpráva přišla před dvěma dny. Zahnala mnoho myšlenek na Rose.

„Zrovna jsem telefonoval s praktickým lékařem,“ říká Kadoke při listování. „Gerstenfeld byl téměř šedesátník, dlouho žil v Jižní Americe. Okolnosti jej přiměly k návratu do Nizozemska. Jeho žena se nacházela a stále nachází v Jižní Americe. Poté co napsal dopis na rozloučenou a hovořil o něm s kamarády, zburcovali kamarádi jeho praktického lékaře. Praktik se po návštěvě domníval, že by možná byla vhodná nucená hospitalizace. My jsme se na místě setkali s upraveným mužem, bez nadváhy, bez závislosti. Musím říct, že měl výtečný vzhled do své choroby, pokud se vůbec o chorobu jednalo. Litoval toho dopisu, sužoval ho somatický problém, měl poraněnou nohu, ta se zanítla a velmi ho trápila, ale opakují, že projevil lítost nad svým dopisem a nad skutečností, že ostatní obtěžoval tím, že o něm mluvil. Říkal, že je to omyl, že se dal strhnout pocity melancholie, zvažuje návrat k ženě do Jižní Ameriky. Chtěl si v Nizozemsku jenom doléčit nohu. Až na ni neměl žádné zdravotní potíže, až na protizánětlivé přípravky a analgetika na tu nohu neužíval žádné léky. Neshledával jsem jediný důvod k nucené hospitalizaci. Škoda že tu není Ed.“

Rozhlédne se kolem.

„Ne, Ed tu není,“ konstatuje ředitel.

„No právě, Ed tu není, ale my oba jsme byli toho názoru, že neexistuje důvod nechat toho pána hospitalizovat. Byl stabilní, verbálně na výši, opakují, že měl vzhled do své choroby a jasně

uvedl, že vyhledá pomoc, přepadnou-li ho opět myšlenky na sebevraždu.“

Zkoumá své poznámky, pak se podívá na kolegy. Vidí přátelské tváře, jako by jej povzbuzovali, aby mluvil dál, jenže on je myšlenkami jinde. Tápe jako toho parného večera, kdy se matce udělalo zle, patrně z vedra, a hrozilo, že jí selže srdce. Toho večera to byla láska, z lásky člověk tápe. Čím je to teď?

„Jenže o několik dní později...,“ namítne ředitel.

„O tři dny později,“ chopí se Kadoke opět slova, „tři dny po naší návštěvě spáchal úspěšně sebevraždu. Včera jsem mluvil s jeho praktickým lékařem. Mezi naší návštěvou a sebevraždou pacient, pokud víme, nekontaktoval žádné zdravotnické zařízení. Praktikovi se každopádně už neozval.“

Kadoke se napije kávy, která mezitím vystydla. Pije i studenou kávu, dokonce rád, když si potom může zapálit.

„Možná o něm nebyly zdravotní záznamy, protože žil v zahraničí,“ namítne kolega s vousem. Ty vousy má nově. Teprve několik měsíců. Předtím je neměl. Jinak se nezměnil. „Vzhledem ke skutečnosti, vzhledem k tomu, jak to dopadlo, váš ten chlap, tím, jak byl verbálně na výši, pěkně napálil,“ pokračuje vousatý psychiatri.

„Někdy nás pacient napálí,“ potvrdí Kadoke podrážděněji, než by chtěl, „s tím se nedá nic dělat, to víš stejně dobře jako já. Pokud budeme nuceně hospitalizovat každého, kdo se pokusí o sebevraždu nebo napíše dopis na rozloučenou, budeme muset přistavět ještě pár léčeben. Nehledě na otázku, zda je to humánní, zda je to něco, co od nás společnost očekává.“

Jeho soustředění je zpátky, myšlenkami se netoulá jinde, už není nikde jinde, jenom tady, ve druhém patře zdravotnického zařízení, které poskytuje psychiatrickou pomoc v naléhavých případech, je v krizovém centru. Už netápe, každopádně ne teď.

„Co od nás společnost očekává?“ táže se starší kolegyně. Ještě pár let a půjde do důchodu. Nosívá s oblibou vlasy do ohonu, což jí dodává mladistvý vzhled, který se nehodí k její vážnosti. To ona mu doporučila Betty. Poděkoval jí a sdělil, že to bohužel

nevyšlo. Neinformoval kolegyni o skutečnosti, že matka byla kdysi otcem a že z toho důvodu disponuje ještě pindíkem, pozůstatkem z minulosti, kterou jinak nechala za sebou. O určitých skutečnostech se nemluví. O některých skutečnostech ostatně není co říkat a vlastně do nich nikomu nic není.

„Že ochráníme zmatené lidi před nimi samými, že ochráníme společnost před zmatenými spoluobčany, že budeme pro jejich zmatení hledat humánní řešení,“ praví Kadoke. Když vyřkne slovo „humánní“, objeví se na jeho tváři mírný úsměv.

„Jenže, Oscan,“ namítne vousatý psychiatri, „a to neplatí jen pro tebe, já to říkám už delší dobu, už hodně dlouho, totiž že zde ve skutečnosti narážíme na sociologický problém. U pacientů s nízkým vzděláním, u lidí z nejnižších vrstev společnosti, se nám daří, ale jakmile narazíme na pacienty s vysokoškolským vzděláním, tedy namnoze na pacienty, co jsou verbálně na výši, dopouštíme se systematicky chyb. Právě proto, že se s nimi nedokážeme tak snadno identifikovat, myslíme si, že to tak špatně nedopadne. Zaměňujeme vzdělání, inteligenci a společenského postavení za duševní zdraví.“

„To je nesmysl,“ odsekne Kadoke. „Tomu sám nevěříš. Vzdělání, inteligence a společenské postavení jsou zčásti duševním zdravím.“

Teď už se nenamáhá své podráždění skrývat.

„Mně připadá to, co říká Han, celkem pochopitelné,“ prohlásí psychiatrička s ohonem, „ale já si myslím, že selháváme spíš u pacientů z nejnižších vrstev, ze spodních vrstev, často jsou to pacienti s jazykovou bariérou, s minulostí, kterou si nemůžeme ověřit, kterou neumíme pořádně pochopit, a právě tam se dopouštíme nejvíce chyb, to je můj dojem. Zásahujeme tam, kde bychom zasahovat neměli, a necháme věci plynout tam, kde bychom je neměli nechávat. Někdy si říkám: Jak máme s pacienty s nízkým vzděláním mluvit?“

Kadoke praští rukou do stolu. Ne moc silně, ale přeci. To neměl dělat. Vzpomíná si na otce, ten taky pořádně tloukl rukou do stolu. Otec byl tichý člověk, který občas, zdánlivě bez jediného

důvodu, praští rukou do stolu, například když poslouchal rádio. A když jste se ho zeptali, co je, řekl: „Nic.“

„Pro začátek bych s pacienty s nízkým vzděláním prostě mluvil, a když to nepomůže, můžete jim to vždycky ještě namalovat. Jinak my nepracujeme na imigrační službě, takže žádnou minulost ověřovat nemusíme,“ vypálí Kadoke. „A máme tu kolegy, co mluví turecky a marocky.“ Rozhlédne se kolem, ale dneska tam zrovna nejsou. „Jazyk zkrátka není překážkou, a když to jinak nejde, přivoláme tlumočníka na telefonu.“

„No tak, Oscan,“ povzddechne si žena s ohonem, „sám dobře víš, že se s těmi tlumočníky na telefonu nedá pracovat. Když musím zavolat tlumočníka na telefonu, tak vlastně jen z čírého zoufalství. To taky víš. Někdy kápněš na někoho dobrého, ale mnohem častěji mám dojem, že to jsou podvodníci, kteří neovládají žádný jazyk, ale z jakéhosi nejasného důvodu se dostali na seznam tlumočníků.“

„Jako nouzové řešení funguje tlumočení po telefonu poměrně dobře, Susanne. A ještě k tomu zasahování, my nezasahujeme, nejsme žádní polobozi, kteří se vměšují do lidského osudu. S nejlepšími úmysly, ale stejně. Takhle já naši práci nechápu, takhle nás nevidím. Jsme poskytovatelé péče, jsme lidi, čili máme své chyby, podstupujeme rizika, protože nelze jinak, protože skutečně nejsme žádní polobozi, nedokážeme předpovídat budoucnost. V rámci našich možností odhadneme situaci.“

Nastane ticho. Normálně zde vládne přátelštější atmosféra. Možná je to tím napětím, že Kadoke tak vyjel, neklidem plynoucím ze skutečnosti, že se teď o matku stará sám, mírným nepohodlím ze spaní na rozkládací posteli, neurčitým pocitem, že selhal. Rose Gerstenfeld. Ví, že to tak není, ví, že je povznesen nad soudy společnosti, je na ně příliš inteligentní, byť by to bylo jen proto, že tyhle soudy nejsou veskrze ničím jiným než předsudky a strach, a přesto se obává, že některé z těch soudů přejal za své. Je čtyřicátník, jenž spí v matčině domě na rozkládací posteli. A přitom má vlastní byt, předevčírem v něm ještě

byl, aby si vyzvedl pár věcí. Už se tam skoro necítí jako doma, vlastní ložnici procházel jako hotelovým pokojem.

„Oscare, od nás se ale očekává, že budeme předvídat budoucnost. To po nás požaduje policie a justice, a nejen oni...“ namítne vousatý psychiatr.

„Možná,“ přeruší jej Kadoke, „možná by měl někdo konečně policii a justici vysvětlit, že to neumíme. Že nejsme vědmy se skleněnou koulí, které by vlastně měly stát na pouti. Že provádíme odhady na základě nabytých znalostí a intuice, a že ty odhady jsou někdy přesnější, jindy méně. Možná by to měl někdo policii a justici konečně vysvětlit. Že jsme psychiatři a nevykládáme tarot. Na to že si můžou zajít na pout.“

Chce se napít kávy, ale v kelímku už nic není.

„Utíkáme od tématu,“ konstatuje vousáč. „Chtěl jsem jen, aby bylo jasné, že když se rozhodneme někoho nehospitalizovat a ta osoba tři dny nato suiciduje, je příliš jednoduché odpálkovat tu sebevraždu poznámkou, že každý odhad v sobě nese riziko. Možná bychom měli zjistit, zda nedošlo k pochybení, a já bych řekl, že úspěšná sebevražda tři dny po naší návštěvě ukazuje na chybu v posouzení.“

Kadoke vrtí hlavou. „Já si za svým úsudkem stojím,“ říká. „Když jsem u toho člověka byl, neexistoval jediný důvod pro enháčko, nic nenasvědčovalo pro nucenou hospitalizaci. Nic.“

„Dopis na rozloučenou,“ namítá vousáč. „Skutečnost, že praktik a kamarádi byli toho názoru, že dopis je natolik závažný, že je třeba něco podniknout. Kamarádi nekontaktovali praktického lékaře pro nic za nic, praktický lékař nekontaktoval pro nic za nic nás.“

Kadoke se usmívá, vrtí hlavou, váhá, zda má promluvit, pak to přece jen udělá. „Znáš praktiky,“ říká, „přepřacovaní a ustrašení. Jejich velkou ambicí, možná dokonce jedinou ambicí, je nepřijmout jediné rozhodnutí. Kromě předepsání sirupu na kašel chtějí veškerá rozhodnutí nechat na odborných lékařích. Skutečnost, že nás kontaktuje praktik, protože se domnívá, že by mohla být na místě nucená hospitalizace, pro mě není žádná

indikace, nanejvýš z toho vyrozumím, že dotyčný praktik nemá náladu dělat svou práci. Pro nucenou hospitalizaci nebyla jediná indikace. Jeden dopis na rozloučenou není dostatečným důvodem pro enháčko, jak všichni víte.“

„Oscare, ty přeháníš,“ pronese psychiatřička s ohonem. „Dřív jsi býval vyrovnanější. Dřív jsi taky takhle nevyjížděl. Špatně ses vyspal nebo co?“

Dřív než stačí odpovědět, prohlásí ředitel: „Dobrá, nechme toho. Uzavíráme spis. Končíme schůzi.“

Psychiatri a psychosociální pracovníci, absolventi, psychologové a ředitel mlčky opouštějí zasedací místnost. Psychiatřička s ohonem sklízí kelímky, které tam kolegové zanechali. Kadoke na ni vrhne pohled plný porozumění, jenže úsměv, jímž jeho pohled opětuje, není od srdce. Slyšela snad od Betty, že matka má pindíka, a má na to snad taky názor? To by od psychiatra nečekal, přede vším od ní ne. Možná opravdu moc vyjel, bral si tu sebevraždu až moc osobně. Začátečnická chyba. Pacientovu sebevraždu si nelze brát osobně, to nejde. Nebo snad nebyl ve stavu snést kritiku kolegů? Ozval se v něm zbytek ješitnosti? Očekával útok, a proto se už předem agresivně bránil? Tak či tak, spis Gerstenfeld je uzavřený. Chlap je mrtvý. A jestli chtěl vážně umřít, nucená hospitalizace by mu stejně nepomohla, to je Kadokeho možná trochu fatalistický názor: ti, kdož jsou pevně rozhodnutí zemřít, si vždycky nějaký způsob najdou. Ochránit dokáže vlastně jen váhavce, ty nejisté, ty, kteří si to ještě chtějí rozmyslet, ty, pro něž je nejhorší zoufalství jen přechodnou fází.

Kadoke jde na malé parkoviště za krizovým centrem a v poněkud mlžném vzduchu toho dopoledne kouří cigaretu. Ač byl původně psychiatr, stal se z ředitele předešlého manažer, tím v Kadokeho očích i nepřítel psychiatrie. Spisy se musí bleskurychle uzavírat, jde o to ročně vygenerovat správný počet osobních konzultací a ty dovést ke zdárnému konci. To znamená, že pacient se řádně chová, čili nedělá nic sobě ani jiným. Jiný, společlivý způsob měření úspěšnosti vlastně neexistuje. Když na schůzi padne pojem „osobní konzultace“, přepadá ho vždy jistý smutek, snad nic víc než mírná melancholie, ale přece, pramenící z vědomí, jaká propast zeje mezi očekáváními, která v oboru měl, a praxí.

Vedle něj si stoupne absolventka. Je tu teprve krátce, jmenuje se Dekha. Pochází z Afriky nebo odtamtud pocházejí její rodiče, Kadoke už přesně neví. Nikdy s ní nemluvil nijak dlouho.

„Dneska děláme spolu,“ řekne. Usměje se.

„Dneska jsme jeden tým,“ odvětví. „Jsi tu autem?“

„Já nemám auto, jsem tu na kole. Kolo totiž mám.“

„Tak pojedeme mým.“

Čekají, až se někde vyskytne naléhavý případ. Nemusí čekat dlouho. Kadoke má pocit, že počet naléhavých případů v psychiatrii jen přibývá, ačkoli na to nemá důkazy. Může to být pochopitelně i tím, že krizové centrum nyní intenzivněji spolupracuje s policií. Policie tak nemusí naléhavé psychiatrické případy vlastnoručně zavírat do cely kvůli narušování veřejného pořádku, nýbrž zavolá na krizové centrum, aby se přijeli kouknout,

zda je naléhavý psychiatrický případ skutečně případem pro psychiatra a ne prachobyčejným kriminálním nebo duševně zdravým narušitelem veřejného pořádku. To je krok kupředu. Pokoj v léčebně, byť na uzavřeném oddělení, je pořád lepší než cela na policejní stanici. A přesto, když na stanici vyhodnocuje pacienty, nemůže se zbavit pocitu, že se dopouští lehké formy kolaborace. Spolupracuje na něčem, k čemu se staví kriticky. Odděluje žádoucí od méně žádoucího, chorobné od kriminálního, kriminální od chorobného, aniž by chtěl či mohl předvídat důsledky takového hodnocení.

Dekha vedle něj stojí dál. Nabídne jí cigaretu, ale ona odpoví: „Já nekouřím.“

„To jsi první absolventka po letech, která nekouří.“

Ona mlčí. Nemá, co by ke kouření řekla. Ani zda někdy kouřila, ani zda s tím hodlá začít. Nic.

„Já nejsem bělošská absolventka,“ prohlásí konečně. „A možná ses nesetkal s tolika absolventy.“

„Možná, ale to s kouřením nesouvisí. Kouření není, pokud vím, žádná radikální záležitost.“

Ona něco zamumlá, ale to mumlání připomíná Kadokemu spíš pobrukování. Je možné, že si potichu zpívá nějakou písničku. Absolventky bývají často stydlivé a stydliví lidé dělají divné věci. Nechá téma radikálnosti kouření stranou. Dnes už vyvolal dost napětí.

Ona přesto dál stojí vedle něj. Uvnitř má k dispozici psací stůl, na naléhavý případ může čekat i za ním, ale zjevně dává přednost parkovišti.

„Chceš dál pracovat na psychiatrii?“ zeptá se jí po chvíli.

„Nejdřív jsem myslela, že jo, proto jsem šla sem, ale teď pochybuju.“

„O čem?“

„Sice chci, ale nevím, jestli na to mám. Jestli to zvládnu. Proč ty ses vlastně stal psychiatrem?“

Zastaví se u nich psychosociální pracovník, poprosí o cigaretu. Nejdřív to vypadá, že si stoupne k nim na kus řeči, ale řekne:

„Musím si nutně zavolat.“ A postaví se pod strom opodál. „Proč jsem se stal psychiatrem?“ Kadoke zvažuje, že bude vyprávět příběh, který vypráví většinou: že se stal psychiatrem, aby se dozvěděl, co má s pacienty společného. „Chtěl jsem přijít na to, co je to duševní zdraví, chtěl jsem prozkoumat sedé zóny normalnosti,“ říkával často. A většina lidí se s tím spokojila. Ale z nějakého důvodu nemá dneska na tenhle příběh náladu. Vyprávěl ho příliš často.

„Stal jsem se psychiatrem,“ prohlásí nyní, „protože to ode mě rodiče očekávali. Už když jsem byl dítě, říkali: Ty jsi náš malý psychiatr. Udělal jsem, co jsem měl, ale nelituji toho. I to, co člověk dělat musí, se může časem stát vášní, nebo jí možná vždycky bylo. Nemoc nenudí tak rychle jako zdraví. Pochopitelně i nemoc se opakuje, často sleduje určité vzorce, ale přesto mě po všech těch letech nepřestává zajímat. Zdraví je konvence, nemoc je to, co nezapadá do konvencí, většinou z dobrého důvodu, a přesto nakonec byli rozhodující mí rodiče a jejich ambice...“

Chce ještě něco říct, ale nedaří se mu jasně a stručně formulovat myšlenky.

Dívá se na něj. Ne překvapeně, spíš podezíravě, jako by s ní hrál nějakou hru, jako by jí neřekl pravdu. „A proč?“

„Co proč?“

Rád by si zapálil ještě jednu cigaretu. Má pronikavý pohled, nepůsobí na něj jako člověk, jenž se spokojí se standardními odpověďmi a standardními rozhovory.

„Proč tě zajímá nemoc?“

Odstraní si nějaké smítko ze rtů. Tabák to být nemůže. Kouří cigarety s filtrem. Podívá se, co si sundal ze rtu. Vypadá to na bílé vlákno z pomeranče.

„Promiň,“ omluví se. „Doufám, že ti to nepřišlo odporné. Protože nemoc nás přibližuje pravdě, protože nemoc je v některých případech možná pravda.“

Ona vrtí hlavou.

„Proč se tedy mají pacienti uzdravovat? Pokud je nemoc pravdou, proč ji léčit? Je uzdravení lží?“

„Nemusíme, můžeme, každopádně teoreticky. Protože s pravdou nemoci nedokážeme žít, nabízíme v mnoha případech uzdravení. Uzdravení bych nenazval lží, spíš často nemožností. Nabízíme něco, co dokážeme jen málokdy splnit. A léčíme, nebo se o to pokoušíme, nebo tvrdíme, že se o to pokoušíme také proto, že nás společnost pověřila tím, abychom pacienti stabilizovali a tam, kde je to možné, jim poskytl vyhlídku na uzdravení. Nemí to otázka individuální, nýbrž celospolečenská. Společnost si nemůže dovolit sebevraždu. Představ si, že by se sebevražda stala něčím normálním, to by bylo subverzivní, zásáhlo by to nehlubší podstatu společnosti, všechno by to vykolejilo. Nás by to vykolejilo.“

Ona vrtí hlavou. „Podle mě je nemoc prostě nemoc a je lepší být zdravý, každopádně nebytí nemocný. Život je lepší než smrt. Pokud člověk není v terminálním stadiu, to pak možná chce umřít, ale na to máme euthanasii.“

„Nejedná se vždy o to, co je lepší, to je poměrně omezené východisko, třeba je lepší se nenarodit. Otázkou je, co to znamená. Nemám dojem, že se pacienti chtějí pouze uzdravit. Chtějí s něčím umět žít, a to se zásadně liší od uzdravení. Nemoc je také identita, chtějí vědět, co to znamená, že jsou tohle a ne tamto.“

„Trpí,“ prohlásí Dekha. „Pacienti trpí. I proto jsem se chtěla stát psychiatrickou, protože jsem si myslela: já s tím utrpením něco provedu. Zmírím ho, zastavím.“

Kadoke si přece jen znovu zapálí. Psychosociální pracovník pod stromem stále telefonuje. I on čeká na naléhavý případ.

„Trpí,“ pronese Kadoke obezřetně, „to je pravda. Ne vždy, ale většinou. A my máme to utrpení vyvézt, jako popeláři smetít? Trošku po trošce jejich utrpení zmenšovat? Podle léčebného plánu schváleného zdravotní pojišťovnou? Nevím, zda jsem pověřen zmenšováním utrpení, nevím, jestli to umím. Jsem pověřen tím, abych věcem předcházel, kde je to možné. Předcházel sebedestrukci.“

Dekha je krásná. Silná, ale krásná.

„Odstraňujeme také příčiny, jsme víc než acylpyrin.“

„Příčiny?“ Popotáhne z cigarety, odkáše si, má sucho v krku.
„Podle mé celé psychiatrie už jakou dobu nedělá nic jiného, než že jen potlačuje symptomy. Co my víme o příčinách? I když umíme říct, ti a ti lidé mají vyšší šanci dostat tu a tu nemoc, víme skutečně něco o příčinách? Jsme přinejlepším potlačovatelé symptomů. Neodrazují té tým? Čekala jsi něco jiného? Můžeš ještě pořádně začít studovat teologii nebo náboženskou vědu. Nemyslím to sarkasticky. Jestli se lidé vyzpovídají psychologovi nebo knězi, to je nakonec celkem jedno. Jde o to, že mají pocit, že se mohou vypovídat, že formulují svou bolest tím, že ji pojmenují.“

„Ty jsi mi teda ale povýšený.“

Říká to přísně, ale očima se směje. Škádílí ho. Tak to vnímá on. Ona ho škádílí. Nepřipadá jí opravdu povýšený, hraje to, a on hraje s ní. Rozdělení rolí není nic jiného než rituál, patrně seznamovací rituál.

„Chceš slyšet můj skutečný názor? Jsme tu hlavně proto, abychom předešli tomu, že budou různé projevy chování kriminalizovány. V mnoha případech je dostaneme mimo dosah justice. A hasičům, těm taky možná pomáháme, jinak by museli zase vyrážet kvůli někomu, kdo stojí na střechě. Máme především společenskou úlohu. Neodstraňujeme utrpení, jsme mazací olej společnosti – kde je třeba, tam odstraníme pár šroubků ze stroje, pomáháme zadřené mašinerii, aby se znovu rozběhla. Je to možná trochu staromódní industriální metafora, ale člověk je industriálnější, než si myslí. Lidé se rádi přirovnávají k počítači, jsou ale spíš parní lokomotiva. Policie pochopitelně plní obdobné úkoly, ale já myslím, že my to děláme lépe, nakonec lidštěji, přesně to tady děláme.“

„Dej mi přece jen cigaretu,“ požádá ho.

Kouří spolu, mlčky.

„Už jsem se bál,“ řekne jí, když má vykouřenou půlku cigarety. „Absolventka, co nekouří, ale našťástí to není tak hrozné. Jestli chceš dělat na psychiatrii, tak začni kouřit.“

Dekha se nesměje. „Já skoro nekouřím,“ namítne, „dělám to kvůli tobě. Vypadáš jako člověk, který potřebuje, aby se k němu

někdo přidal na cigárko. Já kouřím jen na párty. To jsi vážně tak zklamaný svým oborem, nebo je to jen póza, kterou zaujímáš před absolventkami? Myslíš si, že nám to přijde sexy? Shovívavě rozhořčení vášnivě kouřícího psychiatra.“

Chce jí na to něco říct, chce jí vysvětlit, že to není póza, že svá slova nanejvýš trochu nafouknul. To se přece dělá, když se lidé sotva znají. Člověk se snaží udělat dojem, byť jen proto, aby se v přítomnosti toho druhého nerozsypal. Aby zůstal koherentní, učinil své reputaci zadosť. Kadokemu není ani pětadvacet, a přesto je v krizovém centru veteránem.

Volají je. Naléhavý případ. Konečně, nejuden naléhavý případ ho ušetřil trapné konverzace. Doznání, která se chystal před kolegy učinit a jichž by posleze nepochybně nesmírně litoval. Naléhavý případ ho však zachránil. Jako možná i teď.

Není to tak, že předešlým pacient potřebuje poskytovatele péče, že nemohoucí se nehne bez pečovatele. Opak se také vyskytuje. Pečovatel často potřebuje nemohoucího stejně jako nemohoucí jeho. Kdyby neexistovaly duševní choroby, muse-li by je psychiatrii vynalézt. Naléhavé případy drží Kadokeho nad vodou. Krizové centrum je víc než jeho zaměstnavatelem, krizové centrum je podstatnou částí jeho života. Svě právo na existenci nachází v krizi druhých.

Telefonistka jim předá stručné informace o pacientovi. Ona určuje, zda je naléhavý případ skutečně naléhavý, ona je první překážkou, kterou musí ten, kdo potřebuje pomoc, překonat.

Kadoke si vezme tašku a spolu s Dekhou jde k autu, starému volkswagenu.

„Předem omluv ten nepořádek,“ varuje ji. „Vždycky všechno uklízím, ale auto, k tomu se dostanu málokdy.“

Sednou si. „Nepořádek mi nevádí,“ konstatuje Dekha. „Hroší je ten smrad. Mohl bys aspoň vyvětrat. Nebo kouříš hlavně v autě?“

„Kouřím všude, skoro všude, i v autě. Když jsem byl ještě ženatý, kouřil jsem na balkoně. Pak jsem začal kouřit i v ložnici. Mně to nevádí.“

„V ložnici? Fujtajksl.“

Nastartuje, do telefonu zadá adresu. Mají jet do Kinkerbuurt.

Za jízdy rekapituluje Dekha vše, co si telefonistka poznamenala. „Sedmadvacetiletá žena. Bohatá minulost. Nejprve diagnostikovaná s hraniční poruchou osobnosti. Pak byla konstatována těžká deprese s úzkostnými poruchami. Následně opět hraniční porucha. Tři měsíce interní hospitalizace. Hospitalizována byla už dříve. Čtyři měsíce je zase zpátky doma. Dvakrát týdně ji navštěvuje zdravotní služba. Tři měsíce byla stabilní, v poslední době opět začala s automutilací. Podle zdravotnice začala trpět také paranooidními představami. Zdravotnice jí navrhla hospitalizaci. Žena ji odmítla. Zdravotnice tomu dala ještě dva dny čas, situace se ale podle ní zhoršovala a po dnešní dopolední návštěvě zavolala nám, protože nepovažuje na zodpovědné nechat ji doma samotnou.“

„Oukej.“ přikývne Kadoke.

Snaží se informace nezapomenout, ale nechce se jimi také příliš nechat ovlivňovat. Chce situaci odhadnout podle toho, co najde na místě, moc informací předem může negativně ovlivnit pozorování. Chce pozorovat, poslouchat, vnímat. Číchat, to také. Provoz každou chvíli stojí.

„Měli by nám dát sirény,“ řekne Dekha.

„Já myslím, že nám sirény nikdy nedají, na to nejsou naši pacienti dost důležití. Když chceš jezdit s houkačkou, měla ses dát k záchrance.“ Podívá se na Dekhu. „Máš hezké vlasy,“ poznamená.

„To mi jako běloch neříkej. Já jsem víc než účes.“

Provoz opět stojí. Nerozčiluje se. V autě je jako buddhista, ještě se mu nestalo, aby někam dorazil a pacient byl mrtvý. Zato se mu několikrát přihodilo, že zazvonil a pacient utekl. To je také nepřijemné, někdy je třeba zavolat policii, ale ani útek nemusí být fatální. Ti, kdo utíkají, aby se nedostali do rukou psychiatrů, mají většinou dostatečný pud sebezáchovy, aby sebevraždu ještě na chvíli odložili. Mohou být ale někdy nebezpeční pro

ostatní, jednou se mu také stalo, že prchající v panice způsobil dopravní nehodu. Panika, tou to často všechno začíná. Kdo si uvědomí, že ještě nechce umřít, že žije, ten by měl vskutku propadnout panice.

„Já nejsem běloch,“ prohlásí s pohledem upřeným na stánek s herinky. „Jsem ochoten být muž, jestli je to nutné. Ale běloch nejsem.“

„Co teda jsi? Jsi bílý. Tak bílý, jak to jen jde. Co si myslíš, že teda jsi?“

„Běloch tedy ne.“

Kousek popojedou a zase stojí.

Dekha na něj zkoumavě hledí, vypadá to, že zkoumá jeho pokožku. Říká si, jestli si z ní dělá blázný, nebo říká věci, které nemyslí vážně. Jenže on myslí vážně všechno.

„Jsi bílý,“ usoudí. „Nevím, jak to mám brát. Pokud jsem tě urazila, tak promiň, ale jsi bílý.“

„Moje bělost je jen převlek.“

Popojedou o deset metrů.

„Převlek? Co jsem potom já, taky převlečená běloška?“ zájímá se Dekha.

„To musíš vědět sama, co jsi, já o tvé identitě nerozhoduju. Nechme to téma na pokoji. Dozvěděli jsme se něco víc o našich citlivých místech, to by měl být dobrý základ další spolupráce.“

Dekha nic neříká. Nanejvýš čtyřsetmetrovou vzdálenost jedou čtvrt hodiny a pak jim další čtvrt hodinu trvá, než najdou místo na parkování.

Celou tu dobu Dekha nic neřekla, ale když jdou od auta k bytu naléhavého případu, zeptá se: „Takže ty nechceš, aby se ti říkalo běloch. Máš ještě další citlivá místa?“

Kadoke zavrtí hlavou. „Ne, myslím, že tohle je jediné. Jsem poměrně necitlivý člověk jako většina psychiatrů. A ty, máš kromě vlasů ještě jiná citlivá místa?“

Zavrtí hlavou. „Byla bych radši, kdybys se mnou neflirtoval. Jinak jsem obrněná.“

„Já s tebou neflirtoval,“ odporuje Kadoke. „Jen jsem ti složil komplement. V tom je nepatrný, nicméně důležitý rozdíl. Jak se vlastně jmenuje?“

Dekha nahlédne do papírů. „Michelle. Michelle Duboisová.“

„To je francouzské jméno. Mluvíš francouzsky?“

„Umím si francouzsky objednat jídlo.“

„To je víc než dost. Když je člověk ve Francii.“

Zastaví se u přízemního bytu. Kadoke zazvoní. Na dveřích není jmenovka.

Čekají. Podívá se na Dekhu, ještě jednou zazvoní a dveře se otevrou. Ve dveřích stojí žena v černém županu zdobeném motýly. Je bosa, před nedávnem si nalakovala nehty na nohou.

Kadoke jí vykládá, proč přijeli, ale ona ho v pulte přeruší. „Já vím, proč tu jste,“ řekne.

„Můžeme jít dovnitř?“ zeptá se Kadoke.

Ona kývne, počká, až návštěva vejde do předsíně, a pak le-
dabylým, téměř žoviálním pohybem zabouchne dveře. Zavede
psychiatra a absolventku do obývacího pokoje.

Byt je to jako nudle, pěkně uklizený, skoro manicky. Je tam
černá sedačka, na kterou se Kadoke s Dekhou posadí.

Mladá žena zůstane nejprve stát, váhavě, téměř rozpačitě,
ale pak si sedne naproti nim do černého křesla. Hledí někam
vedle Kadokeho, již ne rozpačitě, nýbrž drze. Mezi nimi stojí
cosi jako konferenční stůlek, ale dalo by se to také nazvat dobře
opracovaným polenem.

Teprve teď, když se posadila, vidí na jejím levém předloktí
velikou náplast. Viditelné jsou i další jizvy. U kotníku má te-
tování. Kadoke nerozezná, co má obrázek představovat. Je to
vůbec obrázek?

V bytě jsou různé pokojové rostliny. Zdá se, že se je někdo
snažil vytrhnout ze země.

Kadoke se chopí slova. „Jsem psychiatr Kadoke a tohle je lé-
kařka bez atestace Dekha. Jsme z krizového centra. Zdravotnice,
jež sem dvakrát týdně dochází, si o vás dělá starosti. Domnívá

se, že by bylo lepší, kdybyste se na nějakou dobu vrátila do lé-
čebny, kde jste pobývala už dříve. Proto jsme tady. Abychom
zjistili, co je pro vás v tuto chvíli tím nejlepším řešením.“

„Já vím,“ praví Michelle. „Ale nechci.“

Nedívá se na Kadokeho, hledí mimo něj, předstírá lhostej-
nost.

„Co nechcete?“

„Do léčebny.“

„Proč ne?“ ptá se jí.

„Nemám nic společného s lidma, co tam jsou. Nedá se s nima
mluvit. Skoro všichni mají hraniční poruchu. Já ne. Vy myslíte,
že jo, ale já ji nemám. Šílím, když slyším slova hraniční poru-
cha. Jako by mi otáčeli kudlou v břiše. Z tý vaší diagnózy šílím.
Z vaší diagnózy se mi dělá zle.“

Chvilí je ticho.

„Ta náplast na vašem předloktí,“ zajímá se Kadoke. „Ublíží-
la jste si?“

Michelle kývne. Má hnědé oči, výrazné obočí, úzký obličej.

„Kdy se vám to stalo?“

„Dneska ráno.“

„A proč?“

„Protože se musím vrátit do léčebny, jenže já tam nechci. To
už jsem vám přece řkala, ne? Já tam nechci.“

Znovu nastane ticho. Podívá se na Dekhu, jestli se nechce na
něco zeptat, ale ona mlčí.

„Stává se to častěji?“ ptá se Kadoke dál. „Ublížíujete si čas-
těji?“

„Někdy. Většinou to dělám jinak. Poslední dobou to dělám
jinak.“

„Jak to děláte?“

Působí klidně, ale on z drobných záškubů pozná napětí. Pře-
hodila si levou nohu přes pravou a levou nohou rytmicky po-
hupuje, jako by slyšela hudbu. Stále hledí mimo něj, zkoumavě,
člověk by si pomyslel, že je za ním cosi k vidění.

„Piju,“ přizná Michette. „Piju čisticí prostředky. Savo. Takový ty čistíče oken, dokud se nepoblíží. Někdy to přepiju.“

Kadoke přikyvuje, jako by přiznala, že si po jídle dává sklenku vína. Ale takhle přikyvuje vždycky, ve světě psychiatrie nexistuje údiv, zděšení. Veškeré lidské chování je předem vy kalkulo vané, se vším se počítá. Psychiatri přinejmenším profesionálně předstírá, že nečekal nic jiného.

„Víte, kdy přesně si ubližujete? Víte, proč to děláte?“

Opět nastane ticho. Ona si prohlíží předloktí, jako by si sna žila vzpomínout, proč se pořežala. Dívá se na předloktí, jako by nebylo její.

Kolik takových rozhovorů už vedl? Tisíc? Pravděpodobně víc. Ne, nenudí ho to, a přesto ho znepokojuje, že ho to napadlo po prvé. Nemí ve své kůži. A opět ho napadá: Kolika potenciálním sebedestruktérům se již pokoušel zabránit v sebedestrukcii?

Pak Michette řekne: „Z napětí. Když mám strach. Abych se rozptýlila.“

Vidí, jak jí Kadoke zírání na nohu, a přestane s ní rytmicky pohupovat. Opět hledí do zdi za nimi.

„Existují nějaké konkrétní věci, kterých se bojíte?“

Mladá žena zavrtí hlavou. „Ne,“ řekne. „Nic konkrétního. Často mám strach. Tečka. Nechci o tom mluvit.“

Kadoke sedí trupem nakloněný k ní, dalo by se říct, že chce s ustrašenou ženou splynout, jenže to dělá z nutnosti. Ona mluví potichu, mluví potichu, pasivně agresivním způsobem, skoro jí nerozumí. Nutí ho, aby se k ní přiblížil.

Obrátí se na Dekhu. „Máš ještě nějaké otázky?“

Dekha si poposedne, Kadoke má pocit, že odpoví, „ne, žádné otázky nemám“, ale ona prohlásí: „Ano, mám ještě pár otázek. Bydlíte tu sama?“

„Tedy jo.“

„A předtím?“

„S přítelem.“

„A kde je ten přítel teď?“

Kadoke Dekhu pozoruje. Absolutněm vždycky dává prostor. I na to, aby kladli zdánlivě zbytečné otázky. Někdy člověk zaslechne něco, co by jinak možná neslyšel a co se zpětně ukáže jako zásadní informace. Dekha vypadá zkušně, na psychiatriu dělá dobrý dojem.

„Chtěla jsem ho vykopnout,“ vypráví žena. „Jenže jsem si netroufala. Byl chorobně žárlivý. Říkal mi, že jsem kurva. Protože jsem si esemeskovala s chlapama. Tohle dělají kurvy? Esemeskujou? Než odešel, polámal mi všechny kytky. Bála jsem se, aby nepoužil násilí, proto jsem se ho neopovažovala vykopnout. Nakonec se pustil jen do kytek a zuřivě kopal do dveří. Nebylo to tak zlé.“

Kadoke se dívá na pokojové květiny. Ani jeden stoněk nezůstal rovný. Všechny jsou pečlivě polámané. Ne v panickém strachu, nýbrž v klidu, systematicky, jeden po druhém.

Na chvíli si vybaví Darka a sebe, jak leží na zemi, psychiatri jako fotbalový míč, pak zkoumá dveře. Promáčké, s oloupanou barvou.

Dekha je zticha. Cítí její tělesný pach, není to nepřijemný pach. Lepší než většina deodorantů.

„Kdy od vás přítel odešel?“ zajímá se Kadoke.

„Před pár dny. Ale odejít znamená podle mě něco jiného. Šel pryč, a tvrdí, že se vrátí. Myslím, že to neudělá.“

Kadoke přikyvne. „Spíte dobře?“

„Hlubám.“

„Takže spíte špatně?“

„Hlubám. Nejdřív jsem hloubala o tom, jak se zbavím přítele, jak ho vykopnout, aniž by mi tu z toho udělal kůlničku na dříví. Teď hloubám o tom, jak se zbavím vás. Já totiž netrpím hraniční poruchou. Už jsem vám to říkala: z vaší diagnózy se mi dělá zle. Proto nespím. Ale mně stačí spát málo. Jsem na to zvyklá. Vždycky jsem hloubala.“

Teď se na něj konečně podívá. S nenávisí a odporem. Ten pohled zná, chápe ho, s nenávisí druhého, kterému má pomoci,

se do jisté míry ztotožňuje. Když je tu nenávisť, je zde i naděje. Starosti si dělá, až když ho naléhavý případ přijme lhotejně, nebo někdy dokonce i jaksi přátelsky. A přesto, při pohledu na polámané rostliny s vědomím, že se už rozhodl, se přistihne při tom, jak touží tu nenávisť už nikdy necítit.

Tahle žena musí do léčebny, ať chce nebo ne, to je nejdůležitější, tady zůstat nemůže. Ne sama, ne tak, jak tu je.

„Na chvílku se poradíme v předsíni,“ řekne jí. „Hned jsme zpátky.“

Zavře dveře do obýváku a stoupne si s Dekhou do malé před-síně, kde na věšáku visí několik kabátů, džínová bunda a plášt do deště.

„Já myslím, že tohle je enháčko,“ prohlásí Kadoke potichu. „Zase se začala sebepoškozovat, uvádí, že trpí poruchami spánku. Přítelův odchod nejspíš k téhle krizi přispěl.“

Dekha kroutí hlavou. „Tohle přece není sebepoškozování se sebevražednými úmysly, Ocare. A možná je odchod toho chlapa spíš úlevou. Dala jasně najevo, že se ho chtěla zbavit. Já myslím, že bychom jí měli dát šanci.“

„Šanci, Dekho? Jakou šanci? Šanci umřít? Pokud jde o mě, je pítí sava sebepoškozování, které je spojené se sebevražednými sklony. Nevíme, jaké množství do sebe dostane. Nechat ji samotnou považují za příliš velké riziko. Mimochoodem, většina psychiatrů mě oslovuje Kadoke.“

Aby dosáhl žádoucího vytržení, musí zacházet sebepoško-zující stále dál, pacient se musí řezat stále hlouběji a hlouběji, aby pocítil takové vytržení, jaké cítil poprvé. Když se v tom pokračuje dostatečně dlouho, přejde sebepoškozování k sebevražedným sklonům. Tak se to Kadoke učil a praxe tu teorii potvrzuje.

U Dekhy je patrná nespokojenost. On prosazuje své rozhodnutí, jenže on je tu autorita, on je ten, kdo to má dělat, nakonec musí přijmout rozhodnutí on. Pacientka nechce do léčebny. Člověk by s ní mohl mít slitování, ale to v jeho oboru často ne-znamená nic jiného než lhotejnost.

„Jasně uvedla, že se tam cítí nepochopená,“ naléhá Dekha. „Mohli bychom se jí přinejmenším zeptat, jestli si myslí, že je ve stavu přestat s tím sebepoškozováním. Když slíbí, že s tím přestane, tak tu může zůstat, ne?“

„Ne,“ nesouhlasí Kadoke, „s hraničáři se takhle dohodnout nejde. Mám s tím špatné zkušenosti. Hraničáři jsou mistři manipulace. Jediná rada, kterou ti můžu dát, je, aby sis nepouštěla hraničáře nikdy moc k tělu. A že se tam cítí nepochopená? Kdo chodí do léčebny, aby se tam cítil pochopený? Prevence suicidy není o pochopení, nejsme tu od toho, abychom ty lidi chápali. Jsme tu proto, abychom něčemu předcházeli.“

Dekha krčí rameny. Nepřesvědčil ji, ví to, jenže ona nemá argumenty, které by proti němu použila. Nemá argumenty ani služební stáří. A on ví, že má pravdu, o svých soudech málokdy pochybuje. Gerstenfeld byl výjimkou. V tomhle oboru psychiat-rie pracuje už tak dlouho, ví, co dělá.

Kadoke kontaktuje městský úřad. Příslušnému odboru do-poručí vydat na pacientku enháčko. Nedá se nic dělat.

Opět vejdou dovnitř, psychiatr a absolventka se posadí úplně stejně jako předtím. Mladá žena stále upřeně hledí do zdi.

„Obávám se, že když tu zůstanete sama, budete si ubližovat ještě víc,“ pronese Kadoke, „že budete pít věci, které škodí vašemu zdraví, že si budete ubližovat, a to nechceme. Proto by bylo dobré, abyste se na chvíli vrátila do léčebny. Jste ochotna to udělat?“

„Ne.“ Stále ještě se na něj ne dívá, teď si prohlíží své ruce, zápěstí, tenká, křehká zápěstí. Bledou pokožku, až nezdravě bledou. Pohled má napjatý. Ustrašený.

„Pokud nejste ochotna to učinit dobrovolně, budu muset přede-psat nucenou hospitalizaci. To znamená, že v léčebně bu-dete muset zůstat tři týdny, nebo i méně, když lékaři usoudí, že se váš stav zlepšil. Přidělí vám advokáta a zítra nebo pozítří proběhne v léčebně zasedání s vašim advokátem.“

Žena kopne do nízkého konferenčního stolu, který stojí mezi nimi. „Hajzle,“ procedí. „Já to věděla, já to věděla, jakmile

jsi vešel, že jsi hajzl. Hned jsem to poznala. Já hajzly poznám. Cejtím je na dálku. Ty myslíš, že jsi první psychiatr, co se mnou zachází jako s kriminálníkem?"

„Věřte mi,“ říká Kadoke tiše, téměř šeptem, „mně se vůbec nelíbí, že to musím udělat.“

„Hajzle,“ vykřikne znovu a kopne do stolku. Rozbrečí se. Vstane a chystá se kopnout Kadokeho. Ten prohlásí: „Jestli se neuklidníte, budu muset požádat policii; aby asistovala sanitářům. Doufám, že vás bude moc sanitka odvézt do léčebny bez policie.“

Jeho slova na ni očividně nedělají dojem, ale přesto se zklidní. Sedne si a řekne: „Budu si ubližovat všude, kde chci. Myslíš, že se mi to v léčebně nepovede? To si vážně myslíš?“

„Já vím,“ přiznává Kadoke. „Jenže v léčebně jsou lidé, kteří vás mohou ochránit před bolestí, před vaší potřebou bolesti.“ Dekce pošeptá do ucha: „Ještě zajdeme do předstíne.“

Dekha vstane a jde za ním. V předstíni si rozhodně stoupne proti němu, ale když se jí podívá do očí, vidí pohled jehněte. Poslušného. Nejdřív byla smělá, nyní na něj působí bážlivě. „Požádáme, aby sanitářům přijela asistovat policie,“ prohlásí. „Samí ji odsud nedostanou. Bude se bránit.“

„Když myslíš,“ utrousí Dekha. Zní odměřeně, skoro odmítavě.

Kadoke je na chvíli myšlenkami jinde, vzpomíná na Rose, letní večer, své ukvapené vyznání lásky. Je to opravdu on? Ukvapený člověk? To myslela matka tím, když mu říkala, že nic nebere vážně?

Dívá se na své boty. Jsou tyhle mokasíny obuví člověka, co nebere život vážně? Cizí životy ano, ale svůj vlastní ne?

Sako na něm plandá. Když člověk pracuje v krizovém centru, nemůže za lidmi chodit příliš upravený, za naléhavými případy, za zmatenými, co slyší hlasy, za těmi, co nechtějí žít.

„Vidíš, jak se nakonec uklidnila,“ řekne potichu. „Pacienti se brání, ale když se člověk konečně rozhodne pro enháčko, často se jim takovým zvláštním způsobem uleví. Chtějí být zbaveni

volby, namnoze je to právě možnost volby, čím pacienti trpí. Strach, že si zvolí špatně. To volba je dovádí k šílenství. Ale já u téhle ženy nehodlám podstupovat žádná rizika, proto zavolám i policii.“

„Já netušila, že tu jsme, abychom lidi zbavovali svobodné vůle,“ pronese Dekha.

Nejraději by jí pohládl po tváři, vidí, že i ona trpí. Rád by jí řekl, že si musí zvyknout na možnosti a nemožnosti krizového centra, že ty nemožnosti jsou tragické, leč neřešitelné. Samotná psychiatrie je v krizi, to by jí rád řekl, ale místo toho kontaktuje policii a pak se s Dekhou vrátí do pokoje a mladé ženě oznámí: „Za chvíli přijede někdo, kdo vás odveze do léčebny. Do té doby tu počkáme. Chcete si vzít něco s sebou? Chcete si něco sbalit? Možná by bylo dobré vzít si pár věcí s sebou.“

Michette mu pohlédne zpřímá do očí a v jejím inteligentním, chladným pohledu Kadoke vidí pravdu chladnější než pohled sám: že má veškerou poskytnovanou pomoc prokouknoutou, že ví, že jí poskytovatelé péče nedovedou pomoci. Že pro ni ne- může nikdo nic udělat, v léčebně ani nikde jinde.